

ET TILBAGEBLIK

IND I FREMTIDEN

SOCIALPÆDAGOGISKE UDFORDRINGER



NORDISK FORUM FOR SOCIALPÆDAGOGER

25 ÅR

Et tilbageblik

IND I FREMTIDEN

Socialpædagogiske udfordringer

Tekst: Vagn Michelsen

Layout: Socialpædagogernes Landsforbund

Forsidefoto: Colourbox

Udgivet af Nordisk Forum for Socialpædagoger (NFFS) 2016

FORORD

Siden 1991 har de socialpædagogiske fagforeninger i Norden udvekslet ideer, erfaringer og viden. NORDISK FORUM FOR SOCIALPÆDAGOGER har således 25 års jubilæum i år. Det vil vi gerne markere med dette jubilæumsskrift. Jubilæum kommer oprindeligt fra senlatin og betyder 'jubelfest'. Jubilarer = juble, larme, støje. Et jubilæumsskrift er som oftest en bog eller et hæfte, der udgives som en hyldest eller lykønskning til en person, forening, virksomhed eller lignende og med et tilbageblik på disses bedrifter. I STYRELSEN har vi i stedet valgt at se fremad. Et jubilæumsskrift, der er så aktuelt som muligt og sigter på udfordringerne fremover. Med udgangspunkt i historien. Et tilbageblik ind i fremtiden.

Vi har lagt os på den tilgang, at den nordiske velfærdsmodel i lyset af globaliseringen har ændret sig og er

på vej mod den sociale investeringsstat – konkurrencestaten – som et vilkår, der bestemmer og afgrænser, hvad det er socialpædagogikken, socialpædagogerne og deres faglige organisationer udfordres på. Denne udvikling har ændret det socialpædagogiske arbejde fra en normativ til en mere rettigheds- og vidensbaseret praksis. En mindre indgribende og mere inddragende indsats, hvor borgerne er aktører i eget liv, mennesker med ressourcer.

Alt dette kan naturligvis diskuteres og det er også meningen. Tenderser i udviklingen, som det er, og dem er der, som bekendt, mange af, også med indbyggede modsætninger. Men hellere end at juble vil vi larme og støje. Vi har tegnet et billede af denne udvikling – ude fra og ind – dokumenteret med nedslag i historien og eksempler fra den socialpædagogiske praksis.

Styrelsen, den 18. november 2016

Benny Andersen
Danmark

Elina Hatakka
Finland

Jógvan Philbrow
Færøerne

Naussunguaq Bisgaard
Grønland

Laufey Gissurardóttir
Island

Irmelin Sangolt Tjelflaat
Norge

5	Nordisk Forum for Socialpædagoger (NFFS)
15	Socialpædagogikken og de nye tider
23	Socialpædagogikken – nye indsatser
33	En samfundsaktør – NFFS og medlemsorganisationerne sætter dagsordenen

NORDISK FORUM FOR SOCIALPÆDAGOGER (NFFS)

I 25 år har de socialpædagogiske fagforeninger i Norden udvekslet ideer, erfaringer og viden med fokus på faget og fagligheden, socialpædagogernes kvalifikationer og kompetencer. De har med deres fælles informationsvirksomhed om rettighederne for børn, unge og voksne mennesker med handicap trukket FN's konventioner frem i lyset som et centralt grundlag for den socialpædagogiske praksis. De har i fællesskab arbejdet sammen om at råbe politikere og myndigheder op, når de har svigtet deres ansvar for samfundets allermost socialt udsatte børn og unge. De har støttet hinanden i den politiske interessevaretagelse og bidraget til udviklingen af nye politikker i organisationernes kompetente forsamlinger.

Nye holdepunkter

I årene omkring Berlinmurens fald og Tysklands genforening, i det år, som tog sin begyndelse med Golfkrigen og Sovjetunionens sammenbrud sidst på året, blev NORDISK FORUM FOR SOCIALPÆDAGOGER dannet den 18. november 1991.

Det er ikke disse verdensbegivenheder, som er anledning til, at NFFS dannes, men der er den sammenhæng, at der efter afslutningen på den kolde krig blev lanceret en ny verdensorden med liberalismen som et vigtigt grundlag. De faglige ledere i de socialpædagogiske fagforeninger er stærkt venstreorienterede og skal finde nye holdepunkter. Der er op gennem 1980'erne opbygget en betragtelig lønarbejderbevidsthed blandt fagets udøvere.

Socialpædagogerne i Danmark – som eksempel – skriver i deres fagpolitiske program (1992):

”Der har altid og vil fortsat være et modsætningsforhold mellem de faglige organisationer og arbejdsgiverne. Derfor er det vigtigt at erkende, at der er uenigheder, uoverensstemmelser og kampspørgsmål mellem SL og arbejdsgiverne. Men der er også væsentlige spørgsmål, hvor vi på baggrund af fælles mål kan og bør nå resultater sammen. Med det udgangspunkt kan vi gå i gang med nye opgaver på en ny måde.

De faglige ledere tager så at sige 'den nordiske arbejdsmarkedsmodel' og den dialogbaserede beslutningskultur til sig. Velfærdsstaten anskues ikke længere blot som et gensidighedsforhold mellem statsmagten og

kapitalens økonomiske magt, men ses også som et resultat af den organiserede arbejdsclasses kamp.

Den øgede lønarbejderbevidsthed og fagforeningernes fokus på løn-, ansættelses- og arbejdsvilkår har i nogen grad fortrængt den socialpædagogiske faglighed, som i sig selv er trængt af andre professioner så som for eksempel socionomer og ergoterapeuterne, hvis opgave det er, som socialpædagogerne, at virke for menneskers aktivitet og deltagelse i hverdagslivet. I Norge er den socialpædagogiske faglighed tillige trængt af sykepleiere i rusomsorgen såvel som jurister i barnevernet.

Der udspiller sig en diskussion i blandt andet Sverige om, hvorvidt socialpædagogikken er en selvstændig faglig disciplin med sit eget arbejdsområde eller om det socialpædagogiske arbejde blot er en del af og en metode i det sociale arbejde. Barnevernspædagogerne og vernepleierne i Norge er gået sammen med socionomerne (socialrådgiverne) i fellesorganisasjonen (FO) og socialpædagogerne i Danmark er inde i overvejelser om en fusion med daginstitutionspædagogerne (BUPL) efter en sammenlægning af pædagoguddannelserne.

Alt dette forstærker behovet for fora, hvor udviklingen af det socialpædagogiske arbejdes kvalitet og etik kan diskuteres og debatteres.

Det er da også de norske og danske socialpædagoger, som tager initiativ til at danne Nordisk Forum for Socialpædagoger. De norske socionomer er, som de danske socialrådgivere, medlemmer af den nordiske samarbejdsorganisation NSSK (Nordiske Socionom-

forbunds Samarbejdes Komité) og internationalt i IFSW (International Federation of Social Workers). De norske barnevernspedagoger og vernepleiere i FO er derfor optaget af at finde tilsvarende organiseringer omkring den socialpædagogiske faglighed. De sammenslutninger og organiseringer, der fandtes på de socialpædagogiske arbejdsområder, var især bruger- og myndighedsorganiseringer, hvor disse og de faglige organisationer mødtes på nordiske konferencer og seminarer.

” Når jeg sammenligner med andre lande i verden, er den dialogbaserede beslutningskultur i de nordiske arbejdsmarkedsmodeller unik. Det nordiske samarbejde i NFFS udspringer af denne kultur og er en enestående mulighed for at udveksle ideer, erfaringer og viden, fordi vi har en fælles kulturel baggrund, der gør det muligt at forstå hinanden.

Kaj Skov Frederiksen, Socialpædagogerne, Danmark

Det var på en eller flere af disse konferencer, repræsentanterne fra de norske og danske fagforeninger blev enige om at tage initiativ til dannelsen af Nordisk Forum for Socialpædagoger. Socialpædagogerne i Danmark havde i kraft af rigsfællesskabet god kontakt til pædagogfagforeningerne i Færøerne og Grønland, som de lige havde overdraget forhandlingsretten. Nordmændene havde en kontaktlinje til vernepleierne i Island. Det var vanskeligere i forhold til Sverige og Finland. I Sverige var og er næsten alle ansatte, som arbejder med offentlige ydelser, samlet i Vision – dengang SKTF. En sammenslutning med tusindvis af medlemmer og fagligheder, der primært tog og tager vare på medlemmernes løn-, ansættelses- og arbejdsvilkår. De professionsfaglige interesser blev og bliver varetaget af 'yrkesforeninger'. I Finland er disse 'yrkesforeninger' som 11 brancheforeninger sammen med 20 regionale foreninger samlet i Talenta, som organiserer socionomer, socialvejledere og pædagoger.

Fælles nordisk forum

NFFS er et fællesnordisk forum. En sammenslutning af de fagforeninger i Norden, som organiserer dem, der har deres virke på det socialpædagogiske arbejdsområde. Samarbejdet er formaliseret omkring en styrelse, som holder møde (forum) én gang hvert halvår. NFFS ledes af denne styrelse, der består af et medlem fra hvert nordisk land. Omkring mødebordet vil der som oftest være langt flere, sådan som der, til at belyse

mødets temaer, er hidkaldt medlemmer fra den socialpædagogiske praksis, organisationernes rådgivere og fagkonsulenter, undervisere fra uddannelsesstederne, forskere, politikere og andre beslutningstagere på området.

Forud for styrelsens møder fremsender organisationerne en aktualitetsrapport, som omhandler den aktuelle situation – alment og socialpolitisk, nye og igangværende reformer, aktuelle socialpædagogiske temaer – fagligt og etisk, uddannelse og forskning i medlemslandene, ligesom der rapporteres om løn- og arbejdsforhold samt den interne udvikling i organisationerne. Disse rapporter danner blandt andet baggrund for valg af temaer til fremtidige møder.

NFFS holder seminarer og konferencer om faglige og fagpolitiske emner. Efter konkret beslutning iværksætter NFFS informationsvirksomhed over for organisationernes kompetente forsamlinger såvel som medlemmerne. Endvidere kan NFFS arbejde med sager af fælles interesse, såsom påvirkning af og samarbejde med nordiske og andre internationale organisationer, myndigheder og virksomheder. Formandsskabet og sekretariatet går på skift landene i mellem af perioder på to år.

Styrelsen er et kontaktorgan, hvor medlemmerne udveksler ideer, erfaringer og viden om

- Socialpolitiske og socialpædagogiske spørgsmål
- Uddannelsespolitiske spørgsmål
- Løn-, ansættelses- og arbejdsvilkår
- Organisatoriske spørgsmål

De konkrete løn-, ansættelses- og arbejdsvilkår har aldrig rigtigt været et tema, dertil er og har – trods de mange fællestræk – særtrækkene gjort det vanskeligt at sammenligne forholdene. Ikke desto mindre har denne mangfoldighed og de særtræk, som findes, været til gensidig inspiration, når der blev udvekslet ideer, erfaringer og viden. Ligeløn har såvel som arbejdsmiljø været et tilbagevendende tema.

Synspunkter og indsatser i de europæiske og internationale brancheorganisationer er blevet koordineret i styrelsen, når det har været nødvendigt. I dette arbejde har styrelsen de senere år – ikke mindst – været samlingspunkt for de nordiske landes virke i AIEJI, verdensorganisationen for socialpædagoger, og på den måde styrket socialpædagogikken internationalt.

” Vores nordiske samarbejde bør også få betydning og give retning til international samordning af samarbejdende organisationer og sikre mobilisering af socialpædagoger ikke bare i Norden, men i verden for øvrigt.

Irmelin S. Tjelflaa, FO, Norge

Institutionspolitikken – dengang

Årene omkring dannelsen af NFFS er tidspunktet, hvor de store centrale institutioner, der hvor mennesker med funktionsnedsættelser boede uden noget privatliv, er under afvikling og gradvist bliver erstattet af bo- og naboskaber. Børn, anbragt uden for hjemmet, bliver ikke længere samlet på store institutioner langt fra deres hjemlige omgivelser, men anbragt på mindre institutioner i nærmiljøet. I Norge såvel som Sverige bliver flere og flere anbragt i familiepleje, der efterhånden er den mest almindelige anbringelsesform og som i dag er forøget med slægtsanbringelser. Denne afvikling af institutionsomsorgen – HVPU-reformen i Norge og udlægningen af særforsoget fra

staten til amterne i Danmark – er temaer for styrelsen og i NFFS.

De faglige organisationer ser altovervejende positivt på denne udvikling, som de betragter som et resultat af socialpædagogernes øgede indflydelse på arbejdsområdet, der tidligere havde været domineret af medicinen og lægestanden. I Norge, såvel som i Island, har vernepleierne dog en mere sundhedsfaglig tilgang i arbejdet med mennesker med funktionsnedsættelser end socialpædagogerne i Danmark har det. Vernepleierne i Norge havde akkurat (1. januar 1991) fået samme ret til medicinuddeling som sygeplejerskerne, hvilket de oplevede som en faglig sejr, sådan som de definerede sig som helsearbejdere og ikke socialarbejdere. Socialarbejderne, det er socionomerne og barnevernspædagogerne.

En diskussion om, hvorvidt faget hører til i sundhedsområdet, og skal afgrænses og bestemmes som sundhedspædagogik, eller er en del af det sociale område, bliver et af de første temaer i styrelsen. I Proskapjálfa-

Proskapjálfafélag Íslands

Proskapjálfafélag Íslands har i dag 700 medlemmer og deres arbejdsområde er meget bredt. Størstedelen af medlemmerne arbejder inden for skolesystemet – fra børnehaver til gymnasium. En stor del arbejder i borgernes eget hjem. Derudover er der tale om rådgivende arbejde, socialsektoren, dagtjenester, fritidshjem og inden for ældreområdet.

Proskapjálfafélag Íslands er en interesseorganisation og faglig forening for socialpædagoger i Island. Organisationen varetager både ansattes, lederes og selvstændiges interesser inden for løn og ansættelse, arbejdsmarked, erhvervspolitik, kompetence, karriere og uddannelse, arbejdsmiljø og forskning.

Organisationens formål er blandt andet: At styrke socialpædagoger med øget samarbejde, fællesskab – og at varetage deres interesser:

- At forhandle løn og stå på deres rettigheder
- At styrke socialpædagogernes uddannelse og efteruddannelse og varetage deres interesser indenfor uddannelsessystemet
- At samarbejde med andre lignende organisationer verden over
- At varetage de handicappedes interesser og øge forståelsen for deres situation og behov ude i samfundet.



**Proskapjálfafélag
Íslands**

Portræt: Jensine Fleischer, Grønland

Jeg hedder Jensine og arbejder med en meget bred målgruppe. Der er tale om voksne beboere i boenheder med i alt tre boliger. Beboerne har vidt forskellige baggrunde for at bo der. Eksempler er skizofreni, paranoide skizofreni, borderline, udviklingshæmning, epilepsi og angstanfald. Men der er også beboere, som har overtrådt kriminalloven, blandt andet på grund af drab/manddrab, og der bor også nogen, som har fået en anbringelsesdom og behandlingsdom.

Skizofreni er den stærkeste psykiske sygdom hos beboerne. De har uvirkelige forestillinger, blandt andet om, hvad andre tænker om dem, og mange ser syner og hører stemmer. Dette påvirker beboernes selvværd, og det er meget vigtigt, at jeg taler med dem dagligt, for blandt andet at få dem til at have tiltro til deres medmennesker.

Dem der lider af borderline, lever et liv, som umiddelbart minder om et almindeligt liv, men i mødet mærker man, at de har personlighedsforstyrrelser. Arbejdet med disse vejer tungt i de enkelte boenheder, da uoverensstemmelser med omgivelserne fylder meget.

Generelt er det meget vigtigt i mit arbejde at skabe veltilrettelagte og faste rammer for beboerne, idet beboerne ikke selv ser, hvilke konsekvenser deres opførsel og adfærd kan få. Det er meget vigtigt, at

jeg har evnen til at kunne læse beboernes adfærd, hvordan opfører de sig netop nu, og hvilke tiltag skal der til netop nu i denne situation? Et eksempel er mit arbejde med beboere med udviklingshæmning. Deres adfærd minder om et barns adfærd og arbejdet med disse skal tilrettelægges med meget klare mål. De er således tilbøjelige til at reagere voldsomt, når deres tryghed forstyrres.

Det er meget vigtigt, at vi som medarbejdere hele tiden er til stede, idet beboerne har behov for støtte til selvomsorg, gøremål i hjemmet og eksempelvis at overholde tidspunkter, hvis de er i arbejde. Derudover er der den daglige medicin, som skal indtages på præcise tidspunkter og med øje for, om medicineringen er hensigtsmæssig. Sidst, men ikke mindst, er det vigtigt at fokusere på sundhed og det at fungere socialt.

Min arbejdsplads ligger i en af Grønlands største byer. En uddannet kvindelig pædagog er ansat som leder og en stilling som stedfortræder er bemandet af en uddannet socialmedhjælper. De fleste af medarbejderne er ufaglærte. Der mangler socialpædagoger i Grønland. Det er i sig selv en udfordring. Det er svært at rekruttere og fastholde uddannet personale. Det gør det vanskeligt at have en sparringspartner med samme faglige niveau, da det ellers er nødvendigt for at fastholde en faglig udvikling.

félag Íslands, som fagforeningen på Island hedder, er organisationen og dens medlemmer i dag tættere på det sociale og socialpædagogiske arbejde. Ordet og begrebet Þroskafjálf, som er blevet oversat til det norske vernepleier, har i dag en anden betydning, der er nærmere den socialpædagogiske end den sundhedsfaglige indsats. Þroskafjálfafélag Íslands beskriver i dag sig selv som en interesseorganisation og faglig forening for socialpædagoger. I dag benævner indimellem vernepleiere såvel som barnevernspedagoger i Norge sig som miljøarbejdere eller miljøterapeuter.

Fællesforståelser og meningsforskelle

De nordiske lande har i mange henseender en fælles kulturel baggrund – og sprog, der gør det muligt at forstå hinanden. Desuagtet bruges der de første år rigtig megen tid på at forstå hinanden. I Norge har barnevernspedagogerne taget begrebet miljøterapi til sig, muligvis som et resultat af at nærmiljøinstitutioner havde taget over efter de store institutioner, men også som en historisk arv fra børne- og ungdomspsykiatrien. De danske socialpædagoger betragter terapi som behandling og behandling er forsøg på at skabe forandring af det syge. Det er at gøre rask og få den syge til at fungere normalt. Det endskönt begrebet terapeutisk pædagogik havde haft sin tid på danske behandlingshjem. I dag anvendes miljøterapi bredt i de nordiske lande som pædagogisk metode i behandlingen af børn med adfærdsvanskeligheder, men også metoderne samarbejdsbaseret problemløsning og struktureret pædagogik kombineret med low arousal – ikke konfronterende pædagogik – er udbredte.

Henad vejen skulle det vise sig, at de fælles forståelser var større end meningsforskellene. I den norske forståelse bestod miljøterapien i første række af omsorg, opdragelse og behandling, hvilket stemte overens med de danske socialpædagogers forståelse af det socialpædagogiske arbejde som en social intervention, der kunne have forskellig karakter: Omsorg, opdragelse (læring) og behandling. Når nordmændene talte for at bruge miljøet terapeutisk, talte socialpædagogerne i Danmark om hverdagslivet – den hverdagslige praksis – som kernen i det socialpædagogiske arbejde. Forskellen var ens.

De faglige organisationer var, som nævnt, positive over for institutionspolitikken, mens de var noget mere skeptiske i forhold til den strukturelle og admini-

strative opbygning af arbejdsområdet, som var på vej, hvilket var et tema i de første år. En Stortingsmelding (1988-1989) i Norge: 'Den nye staten' og et moderniseringsprogram i Danmark udløste et sandt bureaukrati med mål, ramme- og økonomistyring, virksomhedsplaner med mere. Det blev opfattet som et indgreb i den professionelle og faglige autonomi, som på sigt ville åbne op for, at andre faggrupper kunne tage vare på opgaverne. Spørgsmålet om professionel autorisation var da også et tema i de første år. Det, der imidlertid stod klart for de faglige organisationer, var, at de havde vanskeligt ved at afgrænse deres faglige områder og definere de særlige kompetencer, som alene deres medlemmer skulle besidde og kunne byde ind med. Der var tydeligvis brug for at synliggøre medlemsgruppernes forskellige faglige områder, deres faglige praksis og fagets udfordringer og problemer.

Socialpædagogik og socialpædagogisk praksis

I perioden 1998-2001 udarbejdede en ressource- og arbejdsgruppe i dialog med styrelsen hæftet 'SOCIALPÆDAGOGIK og socialpædagogisk praksis i Norden', som blev præsenteret på et fælles nordisk seminar: 'Nye strømninger i den socialpædagogiske praksis' i Reykjavik på Island. Målet var at udvikle et fælles materiale om socialpædagogik og socialpædagogisk praksis i Norden belyst i et udviklings- og tidsperspektiv. Der blev indsamlet materiale om, hvad socialpædagoger arbejder med og hvor de gjorde det, hvad de ved og kan, og hvor de havde den viden og kunne fra, hvilket sammen med materiale om, hvad der regulerede arbejdsområdet, dannede grundlag for publikationen. Indledningsvis blev socialpædagogikken som fag afgrænset og bestemt, dens funktion beskrevet sådan:

” Socialpædagogikken er læren om, hvordan psykologiske, sociale og materielle forhold og forskellige værdiorienteringer fremmer eller hindrer individets eller gruppens samlede udvikling og vækst, livskvalitet og trivsel' ... Et grundlæggende fundament i det socialpædagogiske arbejde er at skabe betingelser for integration og forhindre marginalisering og social udstødning.

I afslutningen gives et bud på fremtidens udfordringer og praksis. Det, der på det tidspunkt udfordrede socialpædagoger og det socialpædagogiske arbejde, var den øgede individualisering af deres arbejdsituation, nye

organisationsformer med øget valgfrihed i de socialpædagogiske tilbud og en øget brugerindflydelse og -inddragelse i fleksible og individuelt tilpassede løsninger. Dette kom klarest til udtryk i den professionelle relation i arbejdet med voksne personer med nedsat funktions- evne, som gennemgribende havde ændret karakter. De relationer, de professionelle skulle etablere til borgerne i eget hjem, var markant forskellige fra de relationer, der blev etableret med brugerne på institutioner. Det er borgeren, der bestemmer, hvordan livet skal leves i eget hjem. Borgernes selvbestemmelse er ikke længere noget, der skal udvikles! Det er noget, de har.

Hæftet blev oversat til engelsk i forbindelse med IFSW's Europæiske Seminar i København i 2003 og blev ligeledes oversat til spansk af socialpædagogerne i Barcelona som inspiration og bidrag til udviklingen af den socialpædagogiske tænkning og praksis i Catalonien.

Politikskabende værksteder

Arbejdet med hæftet dannede, som nævnt, grundlag for og indgik i det nordiske seminar 2001, som blev betegnet som et arbejdsende seminar, der skal give resultater. Et seminar, hvor der blev vekslet mellem skarpe faglige oplæg, workshops og værksteder – mellem teori, praksis og politik. Ideen var den, at seminaret – til forskel fra den traditionelle konference – aktivt skulle involvere deltagerne. De skulle på med deres egne erfaringer og deres viden bringes i spil. Deltagerne skulle ikke kun diskutere og problematisere, men være aktivt politikskabende og nå frem til anbefalinger og handleanvisninger til NFFS og de faglige organisationer.

” NFFS er et fællesskab, som giver os mulighed for at reflektere over egne vilkår, vi får mulighed for at sammenligne vores praksis, både som fagpersoner og som fagforening. Føroya Pedagogfelag er en lille organisation sammenlignet med de fleste andre nordiske lande, men flere af vores faglige udfordringer er de samme. At drage nytte af hverandens erfaringer er ret vigtigt for os.

Jógvan Philbrow, Føroya Pedagogfelag, Færøerne

På baggrund af en række hovedoplæg om de ændrede samfundsmæssige vilkår og betingelserne for socialpædagogernes virke, socialpædagogikkens 'svar' og efterfølgende workshops med fagets udøvere, der eksemplificerede, hvordan deres praksis matchede de ændrede vilkår og krav, arbejdede deltagerne med denne viden

i en række politiske værksteder, hvor de formulerede deres anbefalinger til de faglige organisationer i forhold til spørgsmålet: Hvilke fagpolitiske opgaver og krav stiller udviklingen organisationerne overfor? Emnerne i de politiske værksteder omhandlede socialpædagogernes arbejdssituation: fleksibilitet – individualisering – kvalifikation og kompetencer – konkurrence.

Dette værkstedsarbejde, dialogen mellem deltagerne og de politisk valgte ledere, frembragte utallige anbefalinger. Mange anbefalinger knyttede sig til socialpædagogernes arbejdsvilkår og kompetenceudvikling, tilrettelæggelsen og organiseringen af det socialpædagogiske arbejde, men fastslog også, at det var afgørende, at organisationerne prioriterede deres indsats og aktiviteter i forhold til fagligheden på linje med indsatsen i forhold til løn- og arbejdsvilkår.

Mange anbefalinger fik direkte betydning for det videre arbejde som for eksempel, at de faglige organisationer skulle arbejde på at tydeliggøre rollerne mellem social-, helse- og plejevirkksomhed og udvikle en fælles nordisk synsvinkel og kravspecifikationer til de forskellige roller. Herunder at organisationerne måtte være opmærksomme på at definere den socialpædagogiske faglighed, som den indgår i flerfaglige sammenhænge samt at styrke indsatsen for at synliggøre og legitimere den socialpædagogiske indsats.

Socialpædagogernes kvalifikationer og kompetencer

I årene 2003-2004 havde NFFS fokus på spørgsmålet: Hvornår og hvordan kan en profession anerkendes og arbejde rigtigt meget med socialpædagogernes kvalifikationer og kompetencer. Baggrunden var et EU-direktiv om, hvilke professionelle kvalifikationer og kompetencer, der skal til for, at man kan arbejde på tværs af landene i EU. Et arbejde, som var blevet sat i værk af socialpædagogernes internationale organisation AIEJI og resulterede i publikationen 'A Common Platform for Social Educators in Europe' januar 2005.

Publikationen beskriver socialpædagogens professionelle kompetencer delt op i grundlæggende og centrale kompetencer. Grundlæggende skal socialpædagogen kunne handle direkte i situationen, men også kunne planlægge, organisere og reflektere i forhold til fremtidige handlinger og interventioner. Dette betegnes som interventions-, evaluerings- og refleksionskom-

petencer. Centralt i alt socialpædagogisk arbejde står relationen til den, der har brug for hjælp, en hjælp som involverer og foregår i samarbejde med mange parter, hvilket fordrer personlige og relationskompetencer såvel som sociale og kommunikative kompetencer.

De grundlæggende vilkår for arbejdet konstitueres i høj grad af samfundet, det offentlige system, den politiske dagsorden, forældre, pårørende og andre faggrupper samt naturligvis socialpædagogens egen moral, etik og faglighed. Dette fordrer systemkompetencer såvel som organisatoriske kompetencer. Hertil kommer de øgede forventninger om dokumentation, evaluering, kvalitetssikring, tværfagligt samarbejde som fordrer udviklings- og læringskompetencer. Alt dette skal suppleres med de egentlige faglige kompetencer for tilsammen at udgøre grundlaget for, at det daglige socialpædagogiske arbejde fungerer og udføres på en faglig og etisk forsvarlig måde.

Det nordiske og det internationale – et samarbejde

Denne forbindelse mellem det nordiske og det internationale gik igen i arbejdet med at udarbejde hæfterne: 'Et værdigt liv for mennesker med udviklingshæmninger – en udfordring til socialpædagogisk praksis i Norden' (2010) og 'FN's Børnekonvention og socialpædagogikken – børn anbragt uden for hjemmet' (2011). Begge hæfter skriver sig ind i en mere rettighedsbaseret socialpædagogisk indsats og er eksempler på informationsvirksomhed over for medlemmerne, men altså også produkter, der kom til at danne baggrund for lignende udgivelser i AIEJI. Med de to NFFS-publikationer som forlæg blev de i deres grundform afpasset internationale forhold på forskellige arbejdende seminarer, som involverede repræsentanter fra AIEJI's medlemsorganisationer i Europa. Begge AIEJI-hæfter: 'Working With Persons with Developmental Disabilities – the Role of the Social Educator' og 'The UN Convention on the Rights of the Child and Social Education' er blevet oversat til flere sprog.

Fælles interesse

Eksempler på, hvordan NFFS har arbejdet med at påvirke myndigheder, kan være den fælles henvendelse til det grønlandske hjemmestyre tilbage i 2005-2006. Baggrunden var et massivt omsorgssvigt. Børn, der hver dag levede med druk, hash, vold og seksuelt mis-

brug. Den grønlandske pædagogfagforening P.I.P. – i dag N.P.K. (Nunatsinni Perorsaasut Kattuffiat) – havde svært ved at råbe familiedirektoratet og politikerne op. En pressemeddelelse og et åbent brev fra styrelsen, som fagforeningen brugte i de grønlandske medier, fik dem på banen. I første omgang godt nok noget fortørnet over, at NFFS blandede sig, men i næste omgang i en fælles dialog på styrelsesmødet i Nuuk i 2008.

Siden da har selvstyret styrket sine forebyggende indsatser over for de mest udsatte børn og familier sådan, at kommunerne i dag løbende screener de udsatte børn på blandt andet sundhed, skolegang, udvikling, fritidsinteresser og familieforhold for at kunne tilbyde den rette indsats. Dette til trods viser de seneste rapporter¹, desværre, at der kun er sket små fremskridt. I Østgrønland har halvdelen af børnene sociale problemer og mistrives.

Andre eksempler er styrelsens fælles erklæring om børnefattigdom fra Torshavn på Færøerne i 2012, som var en opfølgning på temaet fattigdom, der havde været på dagsordenen i forbindelse med EU's fattigdomsår 2010 og førte til, at de faglige organisationer hver især støttede op om forslag til nationale fattigdomsgrænser. De enkelte medlemsorganisationer fulgte op på erklæringen om børnefattigdom blandt andet Føroya Pædagogfelag, pædagogfagforeningen på Færøerne. Fællesorganisasjonen (FO) i Norge, hvor stadig flere børn vokser op i fattigdom, har temaet 'Barnevern i et fattigdomsperspektiv' på dagsordenen.

De politiske beslutningstagere foreslår fra tid til anden den kriminelle lavalder sat ned. Der er enighed de nordiske organisationer imellem om, at en nedsættelse af den kriminelle lavalder ikke får kriminaliteten til at falde. Strafferetlige sanktioner gør mere skade end gavn. I stedet skal der arbejdes med forebyggelse, så de unge ikke ender i den kriminelle løbebane. Det melder styrelsen ofte i samarbejde med socialrådgiverne i NSSK ud, når en given politisk dagsorden gør det aktuelt, hvilket indimellem har effekt, når forbundsledere er fælles om at stå frem i en kronik i dagspressen.

Om det er derfor, skal være usagt, men selv i politiet – eksempelvis i Danmark – er der de seneste år blevet ansat socialpædagoger. I samarbejdet med politiet skal socialpædagoger i et opsøgende arbejde forsøge at få de unge, som er på vej eller allerede er i kriminalitet, ud og i gang med noget mere fremadrettet som

Portræt: Margrét Halldórsdóttir, Island

Mit navn er Margrét Halldórsdóttir og jeg arbejder som socialpædagog på skolefritidshjemmet Gulahlíð, hvor jeg også er forstander. Skolefritidshjemmet Gulahlíð er beregnet til børn i alderen 6-9 år, som samtidig er elever i folkeskolen Klettaskóli, der er en specialskole for handicappede og udviklingshæmmede børn. Lige som alle andre folkeskoler i Reykjavík Kommune tilbydes der en fritidsordning for Klettaskólis elever. Skolens elever er i alderen 6-16 år og fritidsordningen tager hensyn til elevernes alder. Elever fra 1.-4. klasse kan bruge skolefritidshjemmet Gulahlíðs service.

I Gulahlíð kommer der dagligt 46 børn efter, at skoledagen er slut og benytter fritids- og hobbyordningen. De opholder sig normalt i Gulahlíð fra 12:50 til 17:00 og tager direkte hjem herfra. På skolefritidshjemmet Gulahlíð er der 60 ansatte i forskellige stillinger og foruden mig, som forstander, er der ansat to assisterende forstandere. Arbejdspladsen er stor og af den grund fylder personaleanliggender meget på et sted, hvor der er 46 børn med specielle behov og en stor medarbejderstab, og der går meget tid med at sikre, at al informationsformidling er sikker og effektiv.

I vores moderne samfund finder børneopdragelse hovedsageligt sted i fritiden, hvor der lægges vægt på børns udvikling og færdigheder med varierede opgaver og indlæring ved træning. I fritiden lægges der vægt på at øve kommunikative såvel som sociale færdigheder, styrke et positivt selvbillede og opbygge en aktiv samfundsmæssig deltagelse. Opbygning af fritidsordninger er en af nutidens krav såvel som, at der forefindes kompetent personale, der har opsyn med børnenes aktiviteter inden for uddannelse, kultur og pædagogik.

Gulahlíð har til huse i Vesturhlíð 3 tæt på naturperlerne Nauthólsvík og Öskjuhlíð, og der er heller ikke stor afstand til flere spændende udflugtsmål. I Gulahlíð lægges der stor vægt på ambitiøse fritids-

tilbud for alle børn, der tilbydes et fastlagt program, hvor taekwondo, musikundervisning, dramaundervisning og sport har deres faste plads under ledelse af fagfolk indenfor hver disciplin. For at børnenes fritidsbeskæftigelse i Gulahlíð indtager sin position i dagligdagen, organiseres fritidsordningen på den måde, at hver disciplin har et fast program og børnene deles op i grupper, der møder på bestemte tidspunkter til hver disciplin. Dermed kan man sikre, at alle de børn, der bruger Gulahlíðs service, får muligheder for at møde op i den gruppe, som de tilhører. Projektet har vist, at børnene er stolte af deres hobby og de venter spændte på det, som tilbydes hver gang, og hver hobby har sin bestemte dag i ugen. Børnene bliver efterhånden godt kendt med den fritidsordning, der gælder hver dag. Skolefritidshjemmet Gulahlíð bidrager således til, at de børn, som benytter sig af tilbuddene, har samme muligheder som andre børn i kommunen for at få sig en fritidsbeskæftigelse. Ambitiøse fritidsaktiviteter og børns erfaringer af at udnytte deres fritid godt har en stor betydning for fremtiden.

Vi, som arbejder på Gulahlíð, har alle kort på hånden med henblik på at give de børn, som opholder sig hos os, de bedste fritidsmuligheder. Vi har ambition for, at børnene udnytter tiden godt og at de får muligheder, som de ellers ikke ville have haft og nyder opholdet, lærer og udvikles i deres hobby på deres egne forudsætninger. På den måde bliver den tid, som barnet bruger på Gulahlíðs fritidstilbud, forhåbentlig mindeværdig og indholdsrig og det lykkes muligvis at vække interessen for en fremtidig hobby.

I Gulahlíð lægges der stor vægt på en positiv tilgang i al kommunikation og at kontakten med forældre er faglig og tæt omkring hvert barns velbefindende; der er meget holdarbejde omkring de fleste børn, som benytter sig af Gulahlíðs tilbud. Socialpædagogens daglige arbejde i Gulahlíð er derfor alsidigt og alle dage byder på en ny udfordring.

for eksempel en uddannelse eller et arbejde. Man har valgt at lade den politimæssige faglighed arbejde sammen med den socialpædagogiske i et projekt, der skal forebygge bandekriminalitet².

En sag af fælles interesse har været frivillighed i det socialpædagogiske arbejde, som blev dagsordensat op til og i forlængelse af det europæiske frivillighedsår 2011. Frivillighed er en udfordring, som går igen i alle de nordiske lande i takt med, at flere og flere frivillige påtager sig opgaver på de socialpædagogiske arbejdsområder. Svenske Vision var langt fremme i debatten og havde udarbejdet en guide, der udstak retningslinjer og principper for, hvordan frivillige og ansatte kan samarbejde om opgaveløsningen til gavn for borgere og velfærd. Alle i NFFS ser overvejende positivt på det at samarbejde med civilsamfundet, de frivillige organisationer og erhvervslivet om at løfte opgaverne, når der er aftalte 'spillereglerne' mellem de ansatte og frivillige. Det vil alt andet lige synliggøre den socialpædagogiske indsats og opbygge alliancer.

” Det nordiske samarbejde giver muligheder for sparring omkring det pædagogiske arbejde. Det styrker vores grundlag at opleve, hvor meget vi har til fælles. Vi kan lære af de erfaringer, som vores venner i Norden har været igennem. De fælles projekter, vi har stået sammen om, har også hjulpet vores medlemmer i deres virke. Eksempelvis uddannelsessurveyen.

Laufey Elísabet Gissurardóttir, (PÍ) Proskapjálfafélag Íslands

Udfordringerne nu og fremover

Nu, som før, er fagets udøvere udfordret på at kunne beskrive og synliggøre den socialpædagogiske kernefaglighed. Denne fordring er ikke blevet mindre af, at faget i dag udøves på det specialiserede såvel som det almenpædagogiske arbejdsområde, men også i nye og utraditionelle løsninger. I Danmark er socialpædagogerne og socialpædagogikken på vej ind i det boligsociale arbejde. I Norge, såvel som på Island, er ældreomsorgen nye arbejdsområder for vernepleierne. Flere og flere af de islandske vernepleiere arbejder i 'fritidstjenester', børnehaver og grundskoler, som de norske barnevernspedagoger såvel som vernepleierne, der har fået deres virke i skolen.

Når socialpædagogerne har deres virke på det almenpædagogiske arbejdsområde i for eksempel skoler og

fritidstilbud er det ikke mindst som miljøforbedrere, kulturformidlere og organisatorer af sociale fællesskaber. Ganske enkelt fordi socialpædagoger har de kompetencer, der skal til for at arbejde med miljøudvikling, fælles aktiviteter og gruppedannelse. Kompetencer, der kan bringe dem ind i kultur- og fritidstilbud såvel som andre miljøer, hvor børn, unge og familier færdes generelt. Når forskellige og mangfoldige kompetencer er til stede, bidrager det til at udjævne sociale uligheder og øger muligheden for en tidlig indsats.

Det, at faget udøves på det specialiserede såvel som på det almenpædagogiske arbejdsområde, er en udfordring på linje med, at der kan være brydninger i forståelsen af socialpædagogikken. Ligesom tidligere er de faglige organisationer – herunder NFFS – igen udfordret på, 'at forholdet mellem socialt arbejde og socialpædagogik er uklart'. Det kalder på, at de faglige organisationer på ny får greb om kernefagligheden. I Norge har ordene rehabilitering og habilitering i betydning af at genvinde eller vedligeholde og lære nye færdigheder: fysisk, psykisk og socialt, længe været knyttet til arbejdet for og med voksne mennesker med nedsat funktionsevne, mens det er forholdsvist nyt, at disse begreber har vundet indpas i for eksempel Danmark, hvor indsatsen er blevet betegnet socialpædagogisk bistand, herunder bostøtte; oplæring i eller genoptræning af færdigheder. Det har alt andet lige igen sat forståelsen af socialpædagogikfagets teorier, begreber og metoder under pres. Ikke mindst fordi rehabilitering bliver brugt som påskud for en indsats med det formål, at borgerne på sigt skal kunne klare sig selv. Derved underkendes behovet for kompensation og ikke mindst borgere med behov for livslang habiliterende støtte.

De seneste mange års management-tænkning har lagt bånd på den professionelle og faglige autonomi og ikke mindst indsnævret professionernes handlerum. Der er vitterligt behov for bedre rammer for faglighed og innovation for at kunne udvikle nye måder at løse opgaverne på. Rammer og vilkår, hvor udvikling og fagligt handlerum bygger på velbegrundet dokumentation. Der er brug for at få udviklet organisations- og arbejdsformer, der fremmer vidensanvendelse og vidensproduktion i det socialpædagogiske arbejde.

Faget, dets udøvere og de faglige organisationer er udfordret på, at der stilles krav om dokumentation af målbare resultater og en vidensbaseret praksis i

den socialpædagogiske indsats. Det er ikke forandringstræghed, der kendetegner socialpædagogerne, men det paradoksale er, at der mangler forskningsbaseret viden om socialpædagogernes arbejdsområde, selve indsatsen og dens resultater. NFFS og de faglige organisationer skal fremover arbejde for, at forskningen styrkes og ikke mindst, at der etableres en større sammenhæng mellem forskningen, praksis og uddannelserne. Der er brug for en forskning, der udvikler ny viden, tester og demonstrerer, hvordan denne viden umiddelbart kan anvendes i praksis.

Der er brug for at udvikle efter- og videreuddannelses tilbud, der kvalitativt kan løfte fagligheden og tilskynde til nye løsninger – kompetencer til at løse de fremtidige udfordringer: En socialpædagogik, der er mindre indgribende og mere inddragende – en socialpædagogik, hvor socialpædagogerne er forandringsagenter og inklusionseksperter. Socialpædagogikken skal ikke kun løse problemer. Den skal skabe vilkår for menneskelig udvikling – bidrage til udvikling, vækst, livskvalitet og trivsel. Den skal påvirke udviklingen – fagligt og samfundsmæssigt.

SOCIALPÆDAGOGIKKEN OG DE NYE TIDER

Velfærdsstaten er gradvist blevet afløst af konkurrencestaten – den sociale investeringsstat – og er blevet et vilkår, der bestemmer og afgrænser, hvad det er socialpædagogikken, socialpædagogerne og deres faglige organisationer udfordres på. De sociale og pædagogiske nødsituationer er i dag andre end førhen og opgaven: den socialpædagogiske bistand og støtte søges løst gennem et øget samarbejde mellem stat og civilsamfund og ved hjælp af en ny balance mellem stat og marked. Målsætningen: Det gode liv, er blevet erstattet af ressource- og rettighedstænkningen, som den kommer til udtryk i konventionerne om børn, unge og handicappedes rettigheder: Et liv på lige fod med andre, som mål for indsatsen.

Den sociale investeringsstat

Den socialpædagogiske indsats har altid sigtet mod borgernes inklusion og deltagelse i samfundslivet. Den udfolder sig som både en forebyggende indsats og en indsats, der retter sig mod mennesker, der er udstødte og marginaliserede fra det samfundsmæssige fællesskab. Socialpædagogikken retter sig således mod sociale og pædagogiske nødsituationer og er en livshjælp til individer og grupper af individer, som ikke ved egne kræfter og ressourcer er i stand til at løse problemerne eller leve en selvhjulpent tilværelse. Sociale nødsituationer er kendetegnet ved, at børn, unge og voksne mennesker befinder sig i en vanskelig situation, der er problemfyldt og medfører social udsathed. Pædagogiske nødsituationer henviser til, at barnet, den unge og familiens livssituation er karakteriseret ved svære udviklingsbetingelser. Ordet situation antyder, at problemerne kan lokaliseres, at det er muligt at løse dem eller at de kan forandre sig.

Om end indsatsen altid har sigtet mod borgernes inklusion og deltagelse er denne opgave gennem tiden blevet forstået og løst på forskellige måder. De samfundsmæssige foranstaltninger har skiftet mellem udskillelse og integrering; institutionalisering og afinstitutionalisering; specialisering og differentiering på den ene side og på den anden afspecialisering. Tidligere blev langt flere børn anbragt uden for hjemmet af forsørgelsesmæssige grunde, hvor anbragte børn i dag ofte har følelses- og adfærdsmæssige problemer, men hvor man førhen så barnet som problemet, er der nu fokus på dets udviklingsbetingelser.

I dag har voksne mennesker med funktionsnedsættelser eller særlige sociale problemer som alle andre

rettigheder som medborgere. De er mennesker med ressourcer, hvor de førhen blev set på som samfundets svageste, udsatte og sårbare, der skulle beskyttes mod de samfundsmæssige krav og pligter. Indsatsen er i dag rettet mod både borgeren såvel som de sammenhænge borgeren indgår i, hvor der førhen var fokus på hjælpebehovet og den manglende intelligens.

De sociale og pædagogiske nødsituationer er i dag andre end førhen. De sociale problemer er næppe blev mindre, men de psykiske problemer: Ensomhed, mistrivsel, mindreværdsfølelser og præstationsangst, depressioner, stress, sindslidelser, er blevet flere og større – og de er i grunden også socialt betinget. Antallet af borgere, der har andre sociale problemer end manglende arbejde, er vokset. Aggressionerne og den voldelige adfærd i det offentlige rum er taget til. Over hele Europa ser vi i dag symptomer og tegn på stigende social uro.

Socialpædagogikken er som arbejdsområde og vidensdisciplin frem for alt opstået i det industrielle samfund og er i Norden først og fremmest knyttet til velfærdsstaten og dens ydelser. Med udgangen af det 20. århundrede begyndte videnssamfundet gradvist at afløse industrisamfundet og i dag er flertallet af lønarbejdere ikke længere beskæftiget i industrien, men arbejder i mere videnstunge fag, hvor produktionen og produktiviteten udvikles gennem kreativitet og innovation.

Velfærdsstaten er gradvist blevet afløst af konkurrencestaten – den sociale investeringsstat. I stedet for at betragte de sociale udgifter som udgifter ses de som investeringer, der skal styrke den enkelte og samfundets konkurrenceevne i en globaliseret verden. I den sociale

investeringsstat skal staten aktivt mobilisere befolkningen og virksomhederne til at deltage i den globale konkurrence – i stedet for (som velfærdsstaten) at kompensere og beskytte befolkningen mod konjunkturdviklinger i den internationale økonomi. Den sociale investeringsstat har det enkelte menneskes udvikling som sin kerne og skal først og fremmest skabe lige muligheder gennem uddannelse (i modsætning til gennem omfordeling). Det er den enkeltes livschancer mere end indkomstlighed her-og-nu, der er fokus på. De økonomiske og sociale politikker føres ud fra en individualistisk og rettighedsbaseret dagsorden.

Nye løsninger

Disse opgaver søges løst gennem et øget samarbejde mellem stat og civilsamfund og ved hjælp af en ny balance mellem stat og marked. Det er for tiden en balance, som mere end en reguleret markedsøkonomi er kendetegnet ved en afregulering, som har sendt millioner af europæiske lønmodtagere mod samfundets bund. En samfundsudvikling, hvor uligheden vokser: forskellen i livsindkomster, i sundhed og paradoksalt nok adgangen til uddannelse, i livslængde, i muligheden for selv at forme sit liv – på stort set alle parametre er blevet større. En udvikling, som har både udfordret og sat de nordiske velfærdsmodeller, fagforeningerne og aftalesystemet under pres.

Man kan naturligvis indvende, at det er så som så med at betragte de sociale udgifter som investeringer al den stund, at det er økonomiske stramninger og nedskæringer, der tegner billedet, ligesom konkurrencestatens fremmarch er genstand for voldsom debat og modstand fra kultur- og uddannelseseliten. Mange betegner konkurrencestaten som et præstationssamfund, andre benævner den kompetencesamfundet. 'Den anden' er blevet til 'de andre'. Fællesskaber er blevet erstattet af netværk, hvor det mere handler om, hvad jeg kan bruge de andre til.

Det er dog tvivlsomt om det socialt og økonomiske paradigme: Individualismen og forbrugerismen; ideen om det autonome individ, der forbruger varer og serviceydelser via det frie marked, alene kan tilskrives konkurrencestaten. Immervæk er det træk den moderne velfærdsstat gennem årene er blevet kritiseret for netop at fremme. I debatten skelnes der ikke altid mellem velfærds- og konkurrencestaten, når det åbne globale videnssamfund står for skud. Andre gange

opfattes konkurrencestaten og et samfund drevet af konkurrence, markedsførelse af de sociale relationer og en individualisering af præstationskulturen, som et og det samme, men det er helt forkert!

Hvad enten man er for eller imod, enig eller uenig, er der fornuft i at fastholde den politiske diskurs: den sociale investeringsstat som et vilkår, der bestemmer og afgrænser, hvad det er socialpædagogikken, socialpædagogerne og deres faglige organisationer udfordres på.

Man kan hævde, at der, hvor velfærdsstaten gav op og anbragte de ekskluderede på institution(er), frisætter konkurrencestaten dem gennem uddannelse og arbejde. Ambitionen om, at mennesker med handicap skal have egen bolig og søge eget arbejde, er således et produkt af den sociale investeringsstat, ligesom for eksempel de sociale 2020-mål i Danmark om, at mindst 50 % af udsatte børn og unge som 25-årige har gennemført en ungdomsuddannelse, er det. Retten til et treårigt uddannelsesforløb – den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse til mennesker med handicap – er et andet eksempel.

I den kendte virkelighed ser vi produktet materialisere sig i for eksempel Landsforeningen LEV's projekt KLAP, som skaffer jobs på det ordinære arbejdsmarked til mennesker med kognitive vanskeligheder, og i Egmont Fondens signalprojekt 'Lær for livet', som gennem en helhedsorienteret indsats på ti år skal støtte 1.000 anbragte børn og unge, så de bliver i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Begge danske projekter bygger på frivillige mentorer og er klassisk private, dvs. sat i værk af organisationer i civilsamfundet, sådan som de frivillige organisationer gennem århundreder har vist vejen og udfyldt 'huller' i den offentlige indsats. Projekterne er således også en udfordring for den offentlige sektor såvel som de faglige organisationer. Hvorfor er den beskyttede beskæftigelse ikke for længst afløst af Supported Employment, og hvordan kan det være, at ingen har gjort noget ved, at kun omkring 70 % af de anbragte børn har været i stand til at klare folkeskolens afgangsprøve?

Det skal dog i sandhedens og anstændighedens navn nævnes, at der i dag er beskyttede værksteder, som har eller er i gang med at omdanne sig til socialøkonomiske virksomheder, som der i øvrigt bliver flere og

flere af rundt om i Norden. Virksomheder, der støtter mennesker med handicap, sindslidelse eller sociale problemer med at komme videre i livet og tættere på arbejdsmarkedet. De anbringende myndigheder prioriterer på en helt anden måde i dag de anbragte børns skolegang og uddannelse. Der investeres i dag – langt mere end førhen – i intensive undervisnings- og læringsforløb for socialt udsatte og fagligt svage børn og unge.

Det er i denne kontekst og kompleksitet – den sociale investeringsstat – socialpædagogikken, dens udøvere og de faglige organisationer skal finde deres funktion og rolle i fremtiden. Hvad er og bliver socialpædagogikkens funktioner i den sociale investeringsstat, dens målsætninger og indhold? Når faget er svaret på sociale og pædagogiske nødsituationer, hvordan skal livshjælpen til de marginaliserede og udstødte – den socialpædagogiske virksomhed – udfolde sig i konkurrencestaten? Hvilke nye roller og relationer; faglige løsningsmodeller, metoder og teknikker, vil der blive brug for? Hvilken viden og indsigter får socialpædagogerne behov for?

Nye mål for indsatsen

Målet med den socialpædagogiske indsats har til alle tider været genstand for diskussion. Er målet at gøre den enkelte i stand til at udfylde en plads i samfundet til alles bedste, eller er målet at give den enkelte mulighed for at leve et lykkeligt liv? Det er i socialpædagogikken blevet sat op som et liv så nær det normale som muligt eller et liv på egne præmisser. Det første rejste spørgsmål, hvad er normalt og berettiger det normale til, at noget der er det almindeligst forekommende gøres til norm, dvs. opstilles som noget, der er ideelt og optimalt for alle? Det andet rejste spørgsmål, hvad vil det sige at være 'herre i eget hus' og overtage kontrollen over eget liv?

Denne diskussion er lagt på hylden så langt, at svaret på disse spørgsmål i velfærdsstaten: Det gode liv, er blevet erstattet af ressource- og rettighedstænkningen, som den kommer til udtryk i konventionerne om børn, unge og handicappedes rettigheder: Et liv på lige fod med andre, som mål for indsatsen. Og det er noget ganske andet end det gode liv. Om det er godt eller dårligt må den enkelte afgøre med sig selv. Det normative er så at sige taget ud af socialpædagogikken, som er blevet en vidensdisciplin, med mindre man

naturligvis vil mene, at doktrinen 'arbejde er roden til alt godt' er en norm.

Den socialpædagogiske indsats er en invention, en samfundsmæssig indgriben, der skal skabe forandring i den enkeltes liv. Det er denne opgave: ønsket om at ændre på borgerens livssituation, at føre ham eller hende fra et sted til et andet, et bestemt sted, som er fagets kerne. Dette bestemte sted er for anbragte børn: personlig udfoldelse, udvikling og sundhed som deres jævnaldrende. De skal have de samme udviklingsmuligheder som andre børn. Det er den viden og kunnen, der er nødvendig i forhold til denne opgave, der er kernefagligheden.

Formålet er således uændret, men målet har ændret sig fra at hjælpe den enkelte til et bedre liv til, at 'de potentielt ekskluderede' har ret til et liv på lige fod med andre – 'de inkluderede'. Ressource- og rettighedstænkningen har afløst beskyttelses- og omsorgsdiskursen. Mantraet er, at alle har potentiale for at lære og at hver enkelt har sin individuelle måde at lære på.

Der, hvor velfærdsstaten forsøgte at løse problemerne for alle med risiko for at blive ekskluderet ved at anbringe dem på institution eller i særlige foranstaltninger, er konkurrencestaten i gang med at finde løsningsmuligheder udenfor murerne og i partnerskaber med civilsamfundet og det private erhvervsliv.

Familieråd – eller familierådslagning som det også benævnes – er en metode, som barnevernet i Norge kan foreslå etableret, når myndighederne er bekymret for et barn. Metoden har været afprøvet i både Sverige, Danmark og Finland. Familieråd er et møde, hvor familien tager vigtige beslutninger, når nogen mener, at et barn er i vanskeligheder. De, som deltager i rådet, finder selv løsninger og får ansvaret for at gennemføre dem. Deltagerne er som oftest barnet selv, forældre og anden familie, slægt og venner, naboer. Herudover deltager tillige fagpersoner fra barnevernet, skole, børnehave eller dem, familien i øvrigt ønsker, der skal tage del i mødet. På mødet er der fokus på barnets ressourcer fremfor dets vanskeligheder og målsætningen er den, at familien får hjælp til at tage vare på barnets behov på den bedst mulige måde. Det vigtigste er at finde og fokusere på ressourcer i hele barnets netværk, at lave aftaler og finde løsninger, som er holdbare også på lang sigt.

Når Kommuneqarfik Sermersooq i Grønland etablerer et tilbud, der skal støtte hjemløse og arbejdsløse med at holde sig beskæftiget og hjælpe dem til at komme videre i livet, og gør det i samarbejde med Kofoeds Skole, der er en selvejende social institution og social-økonomisk virksomhed, er det et eksempel på et partnerskab, hvor også det private erhvervsliv er med så langt, at en række fonde finansierer tilbuddet. Ledelse og personale rekrutteres i Nuuk, mens Kofoeds Skole i Danmark bidrager med viden og erfaringer og med socialpædagogiske programmer og arbejdsmetoder til det grønlandske tilbud.

” Nordisk Forum for Socialpædagoger (NFFS) er et godt sted for samarbejdet omkring det socialpædagogiske arbejde i hele Norden. Det er det, når man som fagforening skal have opmærksomhed omkring det socialpædagogiske arbejde og politisk indflydelse. Eller når politikere i det hele taget skal råbes op.

*Naussúnguaq Bisgaard,
Nunatsinni Perorsaasut Kattuffiat, Grønland*

Spørgsmålet er: Hvad er det, der marginaliserer og udstøder i dag; hvem er det, der marginaliseres og udstødes og hvordan fremtræder deres problemer? Hvorfor kan de ikke finde sig til rette i det samfundsmæssige fællesskab; hvorfor kan samfundet ikke 'tage plads' i og finde plads til dem?

Nye problemstillinger

Langt de fleste voksne, såvel som børn, trives og har det godt. De lever i velstand og er glade for deres liv. Befolkningerne i de nordiske lande er faktisk blandt de mest lykkelige i verden. Men trods det veludbyggede velfærdssamfund og et velfungerende arbejdsmarked er der også dem, som ikke har det godt. Mange har ondt i livet.

Det er mennesker, som ikke formår at leve op til samfundets krav om uddannelse og arbejde eller arbejdslivets krav om selvrealisering, kompetenceudvikling, selvstændighed og fleksibilitet. Mange reagerer mod disse krav med stress, angst, depressioner eller andre psykiske lidelser. De lider under dårlig samvittighed, lav selvfølelse og skuffelse over sig selv, fordi de ikke kan leve op til samfundets krav og egne forventninger til livet.

Det er en psykopatologisk problemstilling og fordrer sundhedsfaglige indsatser lige såvel som det stiller krav til arbejdsmiljø, kollegialitet og ledelse, men det skaber også sociale og pædagogiske nødsituationer, når balancen mellem familie- og arbejdslivet ikke går op. Børnefamilierne er ophængte. Mange forældre har brug for hjælp til at få hverdagslivet til at hænge sammen.

De dårligst stillede, de børn og familier, som har det så svært, at de karakteriseres som udsatte eller marginaliserede, lever et liv præget af konflikter i hjemmet, omskiftelig familiesammensætning, risikobetonet adfærd, misbrug samt fysiske såvel som psykiske skader på deres helbred.

Trods mange års bestræbelser på at inkludere mennesker med funktionsnedsættelser eller særlige sociale problemer lever mange fortsat deres liv parallelt ekskluderet fra det øvrige samfund. De lever i særlige boliger, går på særlige uddannelser, hvis de overhovedet har uddannelsesmuligheder, de arbejder og udfolder deres fritid i særlige foranstaltninger.

Til trods for målsætninger om, at alle unge skal have et liv med uddannelse og job, er der stadig mange unge, der ikke får en uddannelse og for dem, der får er det, ingen sikkerhed for et arbejde. Førhen var det ikke nødvendigt med en uddannelse for at få arbejde, men det var godt for at være sikker på at få det. I dag er uddannelse en forudsætning, men altså ingen garanti og for dem, der får job, er ansættelsen for mange midlertidig og usikker.

Der er ingen tvivl om at arbejde kan løfte folk ud af svære vilkår. Ej heller at uddannelse giver bedre adgang til arbejdsmarkedet, men desværre er det ikke altid nok. Unge i dårligt stillede familier – selv med en uddannelse – kommer sjældent i arbejde. Familien og det sociale miljø er afgørende. Alle mennesker vil gerne leve et godt og meningsfyldt liv, men der er dem, som er så socialt dårligt stillede, at de har givet op. På samme måde som stress, depression og håbløshed udløser socialt dårlige vilkår, udløser dårlige vilkår stress, depression og håbløshed. Det er mennesker, der skal gives grund til at håbe, at de kan få et bedre liv.

Det er ikke gjort med uddannelse alene, men kræver en tidlig forebyggende indsats og sociale investeringer.

Sociale investeringer

Sociale investeringspolitikker fremmer typisk offentlig børnepasning og uddannelse, human resource management og opkvalificering gennem livslang læring, nedbryder beskæftigelsesbarrierer, afstemmer arbejde og omsorg, forebygger udtømming af human kapital, styrker arbejdsincitament og jobskabelse, fremmer arbejdsmarkedsfleksibilitet, mens det samtidig sikrer social beskyttelse (flexicurity).

Så langt så godt, men snævert set er det så som så med investeringerne i forhold til samfundets mest udsatte og dårligt stillede. Der bruges mange penge på sociale ydelser og socialt udsatte borgere, men det er og bliver penge, der betragtes som udgifter fremfor langsigtede sociale investeringer. Det til trods for, at der er udviklet værktøjer til at regne på det økonomiske udbytte af en given indsats³. Regnet på, hvad et dårligt liv koster og en investering i at få et menneske i travl og beskæftigelse, giver udgiften et samfundsøkonomisk afkast, der materialiserer sig som en indtægt i det lange perspektiv. I Sverige gør de det.

I den svenske kommune Borås bygger indsatsen for udsatte børn og unge på socialøkonomiske analyser som viser, at der er mange penge at spare på den lange

bane, når kommunen, som den gør, har valgt at satse på forebyggelse og hjemmebaserede indsatser. Kommunen bruger flere midler på forebyggende foranstaltninger, som her-og-nu ikke er en god forretning, men på sigt betaler det sig, hvis forebyggelsen, udover at reducere behovet for en anbringelse, samtidig øger sandsynligheden for, at de udsatte børn bliver selvforsørgende og ikke havner i misbrug eller kriminalitet.

Borås-modellen, ofte benævnt Sverigesmodellen, breder sig, også i de andre nordiske lande, men i bund og grund kræver det nye budgetmetoder, der tillader langsigtede sociale investeringer, hvis der skal kunne regnes på de konkrete økonomiske resultater af indsatsen. Rundt omkring i Europa ser vi private, fonde og virksomheder investere i udvikling på det sociale område med udsigt til et samfundsøkonomisk afkast, hvor pengene kan forrentes, når indsatsen lykkes.

Et andet eksempel på en endnu tidligere indsats er familievejledertjenesten i den finske kommune Reso, der yder hjælp i dagligdagen til større og mindre udfordringer. De store såvel som endog meget små hovedbrud enhver familie står overfor på et eller andet tidspunkt. Problemer i parforholdet eller barnets opvækst. Det kan være lektieforberedelser, at hente og bringe barnet til og fra skole. Almindelige råd til at

Fellesorganisasjonen (FO)

Fellesorganisasjonen (FO) er fagforeningen og profesjonsforbundet for 27.000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Våre medlemmer jobber i ulike områder velferdstjenester i velferdsstaten – i forebyggende arbeid som fritidsklubber, utekontakt, i skole, barnehage, barnevern både kommunalt og i institusjoner, NAV, rusomsorg, kriminalomsorg, med psykisk utviklingshemmede, mennesker med ulike nedsatte funksjoner i psykiatri, sykehus, eldreomsorg. Barnevernspedagoger og vernepleiere har blandt annet teoretisk forankring i sosialpedagogikk.

FO har som hovedmål å bedre medlemmenes lønns- og arbeidsforhold og ivareta deres profesjonsfaglige interesser. Forbundet skal arbeide for å vise nødvendigheten av vår kompetanse og synliggjøre profesjonens rolle som viktige premissleverandør for velferdsstaten.



Portræt: Ann-Katrin Silfver-Lehtinen, Finland

Mit navn er Ann-Katrin Silfver-Lehtinen. Jag blev færdig socialpedagog från Kaarinan sosiaalialan oppilaitos (fri övers. "Institutionen för det sociala området" i S:t Karins), i Egentliga Finland år 1991. Under studietiden gick jag med i fackförbundet för högutbildade inom det sociala området, Talentia rf och på samma gång gick jag även med i Socialpedagogerna Talentia. För mig kändes det självklart att tillhöra ett fackförbund.

Efter den breda och mångsidiga utbildningen har jag arbetat med förskolepedagogik, både som förskollärare (i grupper med både äldre och yngre barn), och som daghemsföreståndare. För tillfället arbetar jag som förskollärare i en integrerad specialgrupp på ett kommunalt daghem i Lundo (Egentliga Finland), med plats för 153 barn. Gruppen består av femton barn, varav fem är i behov av särskilt stöd. I gruppen arbetar en specialpedagog, två förskollärare och två barnskötare. De viktigaste "måttstockarna" för vad yrkeskunskap innebär i mitt arbete är pedagogiskt kunnande, närvaro, jämlikhet, planeringsförmåga, lyhördhet för barnens behov, uppmärksamhet, mod, humor och att våga bjuda på sig

själv. Den professionellas roll inom småbarnsfostran är att fungera som förebild för barnet och stärka dess självkänsla.

Ett mer barncentrerat perspektiv har utvecklats inom förskolepedagogiken och dagvården under de år jag arbetat, men branschen har också blivit mer utmanande. Familjer och barn behöver mer stöd och handledning än tidigare och socialpedagogerna spelar därför en viktig roll inom småbarnsfostran. Även observation, utvärdering och dokumentation bör betonas inom kvalitativ småbarnspedagogik.

År 2007 valdes jag in till styrelsen för Socialpedagogerna Talentia, men redan innan det deltog jag aktivt i den lokala fackföreningsverksamheten. Medlem i Talentias kommunikationsenhet har jag varit i två år, och uppdraget fortsätter.

För mig personligen innebär fackföreningsverksamhet samhällelig verksamhet, utvecklande av yrkeskunskap och engagemang i aktuella yrkesrelaterade frågor. Alla de vänskapsförhållanden som uppstått under åren, får heller inte glömmas!

fremme familiens trivsel: Hvad familien kan foretage sig sammen, hvordan kommunikationskontakten mellem familien og skolen kan forbedres.

I børneafdelingen på biblioteket ved siden af forældrehylden ses et mobilt udstyr, hvormed det er muligt at låne familievejlederen med hjem ved et tryk på knappen Bed om hjælp. Der er ligeledes adgang til siden via en 2D-stregkode. Hjælpen kommer hurtigt – allerede i løbet af den efterfølgende hverdag. Bibliotekspersonalet hjælper med at reservere en familievejleder, som de hjælper med at finde bøgerne, ligesom familievejlederne også kan træffes på biblioteket. Lån en familievejleder på biblioteket hedder tjenesten. Det bemærkelsesværdige er, at kommunen inden for bare en toårig periode, på denne måde, har sparet næsten 1 million EURO i børneværnet.

En tidlig indsats betaler sig – økonomisk og menneskeligt. Vi ved, at det i familier og over for børn, som har sociale, sundheds- og følelsesmæssige vanskeligheder, er afgørende, at der sættes tidligt ind, hvis hjælpen skal have betydning for barnets videre liv og udviklingsmuligheder. Tidlige indsatser i 0-5 års alderen, der inkluderer indsatser om kost og fysisk sundhed, kan varigt booste barnets IQ, nedsætte frekvensen af kronisk sygdom – og sænke sundhedsudgifterne. Førskoleindsatser for børn i udsatte familier styrker deres skolelyst og -parathed. Forældreindsatser, der bidrager til mere sang, højtlesning, legeskrivning og samtaler med barnet er yderst virksomme. Det styrker sprog-anvendelse, sprogforståelse og viden om alt mellem 'himmel og jord'.

Investering eller ej. En anbringelse af børn uden for hjemmet er en meget indgribende foranstaltning, hvorfor der gøres meget for at reducere behovet for en anbringelse. På Færøerne for eksempel er der i dag flere socialpædagogiske rådgivninger, som skal sikre en tidlig indsats. De større kommuner har ansat socialpædagoger til at vejlede og rådgive andre kommuner, børnehaver og skoler i, hvordan de bedst kan iværksætte en tidlig indsats for at sikre børn en god start på livet. På den anden side kan en anbringelse være nødvendig, når forældrene ikke evner eller svigter deres ansvar. En anbringelse kan således forebygge, at problemerne vokser og giver børnene og de unge et liv præget af vanskeligheder, manglende uddannelse og beskæftigelse. Men alt for ofte sker anbringelserne sent og bryder sammen – især i teenageårene. Og,

hvis de forebyggende indsatser blot er en spareøvelse, uden den nødvendige kvalitet, gør det kun ondt værre.

De problemer, socialpædagoger medvirker til at løse, kan ikke entydigt henføres til den enkelte eller familien, men må ses i sammenhæng med den sociale helhed, barnet og familien befinder sig i. Det er derfor ikke nok at koncentrere sig om den enkelte og hjemmebaserede indsats. Der skal investeres i den sociale helhed og det miljø, hvori den enkelte og familien er – eller kan blive – bragt i vanskeligheder. Der skal investeres i lokalsamfundet for i højere grad at få folk til at hjælpe sig selv og hinanden. Denne mobilisering af civilsamfundets ressourcer, for eksempel i et boligområde, kan understøttes af sociale viceværter.

Stress, angst og depression kan heller ikke kun ses i en individualiseret optik. Psykisk sundhed er ikke et individuelt ansvar. Det er forbundet med andre mennesker. Den sociale helhed: på arbejdspladsen – tillid, retfærdighed og samarbejde. Det er helt nødvendigt at investere i bedre arbejdsmiljø. Alt for mange bliver syge af at arbejde. Socialpædagogerne er selv presset på arbejdsmiljøet. Det er nødvendigt at investere i bedre arbejdsmiljø. Socialpædagogerne har en opgave i HR-afdelingerne.

Fagforeningernes rolle

Det er evident, at den nordiske aftalemodel har været med til at skabe stærke velfærdssamfund i Norden. Aftalesystemet: Retten til at indgå kollektive overenskomster er andet og mere end at aftale løn og arbejdsvilkår. Det er et politisk projekt til fremme af almenvellet og indebærer et ansvar for samfundsudviklingen i det hele taget.

Udviklingen i Norden, magt og indflydelse – til forskel fra for eksempel Sydeuropa – er således bygget og bygges på en alliance mellem borgerskabet og arbejderklassen formidlet af de socialdemokratiske partier i et classesamarbejde. Dette sagt, velvidende, at der er forskel på udviklingshistorien landene imellem. Desuagtet er der dog i dag et fælles grundlag: Et arbejdsmarked, der fungerer på nogenlunde samme måde med større vægt på aftaler mellem arbejdsmarkedets parter end ved lovgivning. Når de faglige og arbejdsmæssige problemer og udfordringer er blevet løst gennem lovgivning har fagforeningerne siddet med ved bordet, men de tider er forbi, hvor fagbevægelsen og andre

interesseorganisationer automatisk blev inviteret med ind i processen omkring de politiske initiativer eller hvor et parti stod parat til at bære fagbevægelsens ønsker videre.

Det er i nye arenaer kampen for politisk indflydelse finder sted. Den foregår i medierne og ved at mobilisere medlemmerne og de tillidsvalgte. Det gøres ved til stadighed at dokumentere de faglige organisationers politiske legitimitet med tal og undersøgelser og ved at demonstrere opbakning til politikkerne blandt medlemmerne og de tillidsvalgte.

Den sociale investeringsstat – konkurrence- og kompetencestaten – er, som sagt, et vilkår. Socialpædagogikken vil i konkurrencestaten, som den er det i velfærdsstaten, være et vigtigt element i socialpolitikken. Socialpædagogerne er aktive deltagere i dens udmøntning. De er så at sige det udførende led og er afgørende for om de socialpolitiske målsætninger bliver omsat til handling.

Men de er mere end det. Socialpædagogerne og deres faglige organisationer har altid, og vil også fremover, være kritiske konstruktive deltagere i socialpolitikken udvikling og udmøntning. Det være sig på samfunds-niveau såvel som på institutionsniveau. De deltager i den socialpolitiske debat med et særligt ansvar for de livsvilkår og muligheder for de borgere, der omfattes af socialpædagogikkens ansvarsområde. De overholder naturligvis de love og tjenstlige instrukser, der er grundlaget for den socialpædagogiske indsats, men udfordrer ligeledes disse love og instrukser, når de strider mod socialpædagogikkens etiske værdier.

På institutionsniveauet er det ikke mindst de tillidsvalgte, som tager vare på interesserne. Det gør de i samarbejde med ledelsen. Et samarbejde om langt mere end løn og arbejdsvilkår. De samarbejder om

opgaveløsningen og arbejdspladsens udvikling. Det er i dag et samarbejde, som rækker langt ud over arbejdspladsen. De samarbejder med civilsamfundet, de frivillige organisationer og erhvervslivet om at løfte velfærdsopgaverne.

Når vilkårene har ændret sig, som de har, er spørgsmålet, hvordan fagforeningerne i dag og fremover får indflydelse på den politiske diskurs og de politiske processer? Hvilke alliancer og politiske partnerskaber er nødvendige? Hvordan kan og skal de mobilisere og sætte dagsordenen blandt medlemmerne og på den enkelte arbejdsplads?

Når Socialpædagogerne i Danmark på deres kongres (2012) politisk melder ud, at over 90 % af de anbragte børn inden 2020 skal gennemføre folkeskolen og minimum 60 % have uddannelse ud over folkeskolen, at halvdelen af de mennesker, der er i beskyttet beskæftigelse skal have tilbud om en beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked, og alle unge, der kan og vil, skal have tilbud om beskæftigelse på det ordinære arbejdsmarked inden de tilbydes beskyttet beskæftigelse, er det en konsekvens af den politiske diskurs.

Proskapjálfafélag Íslands, den islandske fagforenings samarbejdsaftale med universitet om at skabe dialog og faglige diskussioner omkring arbejdet og arbejdsområdet, uddannelse af socialpædagoger – herunder efteruddannelse og livslang læring, er et andet eksempel på, hvordan en faglig organisation og forskere i fællesskab understøtter, at den socialpædagogiske indsats vidensbaseres og socialpædagogerne kvalificeres til at løfte opgaven. Som de andre nordiske organisationer har FO, Fellesorganisasjonen i Norge, en række politikker som platform for indspil til regering og partier. Et sundheds- og socialpolitisk påvirkningsarbejde, der tager sigte på at videreudvikle velfærdssamfundet.

SOCIALPÆDAGOGIKKEN – NYE INDSATSER

De socialpædagogiske indsatser er blevet mere og mere vidensbaseret – mindre indgribende og mere inddragende. Mennesker i vanskelige og svære situationer – socialt og pædagogiske – er borgere med ressourcer til selv at skabe løsninger i mere samarbejdende ligeværdige relationer. Kompetencetænkning har afløst uddannelsestænkning. Uddannelserne har fået forskningstilknytning. Tematiske principper i organiseringen af undervisningen har bragt uddannelserne tættere på praksis. I dag er den socialpædagogiske opgave mere den at hjælpe og støtte borgeren i selv at finde løsninger og veje til at føre et godt liv og være en del af samfundet. En indsats med helhed i perspektivet og flerhed i praksis.

Nye relationer

Socialpædagogikken er et arbejdsområde og en vidensdisciplin. Det socialpædagogiske arbejdsområde er mangfoldigt. Den socialpædagogiske praksis udspiler sig såvel i som uden for institutionerne. I borgernes eget hjem og lokalmiljøet. Den er organiseret som en indsats, der skal forebygge, at borgere marginaliseres og udstødes og den retter sig mod mennesker, som er sat uden for døren – udgrænset og udskilt. Indsatsen skal forebygge, at problemerne ikke forværres og fremmer den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten.

Hvad enten indsatsen retter sig mod uledsagede flygtningebørn, voksne mennesker med multiple funktionsnedsættelser eller unge med en spiseforstyrrelse og selvskadende adfærd, udføres den med henblik på, at det enkelte menneske gives mulighed for at udvikle eller genvinde evnen til at deltage aktivt og ligeværdigt i hverdagslivet, de sociale fællesskaber og i samfundslivet.

Det er en indsats, som er og bliver ydet i respekt for menneskets integritet og værdighed samt ret til selv at definere det gode liv indenfor acceptable samfundsmæssige rammer. En indsats, der har taget og tager

Føroya Pedagogfelag

Føroya Pedagogfelag har i dag 2.052 medlemmer. Heraf arbejder 1.446 som pædagogmedhjælper, pædagoger og ledere i børnehaver på det almenpædagogiske område. 606 arbejder som medhjælper og pædagoger på det socialpædagogiske arbejdsområde.

Føroya Pedagogfelag har til formål:

- At varetage medlemmernes interesser i forhold til løn, pension, arbejdsvilkår og faglighed.
- At arbejde for, at alle pædagogiske stillinger bliver bemandet med pædagoger.

- At arbejde med en samfundsmæssig forståelse for pædagogfaget.
- At varetage den enkeltes rettigheder.
- At forhandle overenskomst med arbejdsgivere (Landsstyret og kommunerne).



udgangspunkt i et rettighedsperspektiv, hvor mennesket respekteres som medborger med de samme rettigheder som andre.

Socialpædagogikken er kendetegnet ved et vidtgående ansvar for at støtte og hjælpe mennesker, hvis samlede udvikling og vækst, livskvalitet og trivsel er truet eller besværliggjort af somatiske, psykologiske, sociale og materielle forhold. I sit indhold er den kendetegnet ved, at det er de konkrete relationer og dagligdagens rutiner, som er i fokus. Det udfolder sig som et samvær omkring de daglige gøremål og fritidsaktiviteter, både som det at være sammen om 'at være sammen' og som en formålsrettet praksis, forskellig fra om den former sig som en praktisk bistand eller oplæring for at kunne gennemføre dagligdagens mange aktiviteter – eller har karakter af behandling i et socialpædagogisk arbejde med unge, som lider af social angst og fobi.

Det kan ved første øjekast således tage sig ud, som om alting er, som det altid har været. Ved nærmere efter-syn har indholdet, forstået som aktiviteter og samvær, ændret sig i relationen. Lidt hårdt trukket op var velfærdsdiskursen den, at den fagprofessionelle, som mere vidende, ledte borgeren, den mindre vidende, på vej. Hun var eksperten, der vidste bedst. I dag er opgaven mere den at støtte borgeren i selv at finde vej. Borgerne ses som aktive med ressourcer til selv at skabe løsninger i mere samarbejdende ligeværdige relationer. Det er et spørgsmål om at deltage, tage del og handle sammen.

Tanja er 16 år og beskriver sig selv som en vild pige. Hun gør, hvad der passer hende, har masser af temperament, og kommer tit op at slås. Hun havde ikke rigtigt noget sted at bo og ikke gået i skole i et år, da et tyveri bragte hende i kontakt med de sociale myndigheder. Hun bor nu i en ungdomsbolig med socialpædagogisk støtte. Hendes kontaktpædagog har hjulpet hende med at opsøge en tidligere skoleveninde og en moster, der begge besøger hende. Kontaktpædagogen har base i en nedlagt butik, som er møde- og værested for en pige-gruppe, der blandt andet følger et kursus i at håndtere de hændelser, der får deres temperament til at løbe af med dem. Et tilbud, som Tanja har taget imod. Hun har efter eget ønske fået fritidsjob i en tøj-butik. Den hvorfra hun havde stjålet en jakke. Bestyreren er hendes mentor. Hun er tilbage i skolen, dvs. hun foreløbigt får 'privatundervisning' af en lærer fra skolen, fordi, som hun sagde: 'Ham kan jeg godt lide,

han var den eneste, som gav mig ros og anerkendelse, hvor jeg ellers kun fik skæld ud og bebrejdelser'.

Der er næppe tvivl om, at denne bredspektret og helhedsorienterede indsats kan blive et vendepunkt i Tanjas liv, fordi som hun siger: 'Jeg har fået mit eget og har selv indrettet min hybel. Min kontaktpædagog hjælper mig med alt. Da jeg slog på ham i min vrede, holdt han bare om mig til jeg faldt ned og så begyndte jeg at græde ... og så trøstede han mig. Jeg kan rigtigt godt lide det der med, at vi i pige-gruppen over os på at mestre vores vrede. Det er sjovt og vi griner meget. Jeg er også glad for mit fritidsjob, men min mentor kunne nu godt få lidt mere vejledning og støtte, synes jeg. Det der med skolen, det har jeg det svært med. Jeg kan ikke klare, at der stilles krav, men det hjælper, når samtidig mine valgmuligheder i situationen udvides. Så jeg er meget opsat på at gennemføre skolens afgangsprøve og komme i gang med et uddannelses-tilbud'.

Indsatsen har i stigende grad fået karakter af 'programmer' især i forhold til undervisnings- og læringsforløb for socialt udsatte og fagligt svage børn og unge. Det er som oftest forløb med tilknyttet mentorordning eller lokale partnerskaber, som involverer en lang række socialpædagoger og faglærere samt private virksomheder og frivillige fra foreningslivet. De ord, der går igen, er: Mestring, autonomi og positive relationer – læring, trivsel, motivation og personlig udvikling.

På Oslo Universitetssykehus som eksempel giver Lærings- og mestringsscenteret for barn læringstilbud til børn og unge med kroniske sygdomme og børn, som har nedsat funktionsevne. I et ligeværdigt samarbejde planlægger, gennemfører og evaluerer fagpersonalet og brugerne læringstilbuddene, der skal støtte børnene og de unge i at mestre hverdagen på den bedst mulige måde.

I mange år er forholdene for mennesker med udviklingshæmning kontinuerligt blevet bedre, men de senere år er denne udvikling gået mere eller mindre i stå. Markus bor i en bolig for mennesker med udviklingshæmninger. Boligen ligger i et boligområde, hvor også andre mennesker med handicap har deres bolig. Markus har gennemført en særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse og er ansat i det lokale supermarked, hvor der tages hensyn til hans arbejdsevne og begrænsede udtryksmuligheder. Markus har svært ved at huske og får hjælp til at fungere i dagligdagen og i

relation til omgivelserne af en kontaktpædagog. Hun har hjulpet Markus med at skabe struktur og rutiner i hverdagen sådan, at det er nemmere for Markus at koncentrere sig og bevare overblikket.

Helt den samme støtte har han ikke på sin arbejdsplads og som han siger med lidt andre ord: 'Jeg vil gerne ud på det almindelige arbejdsmarked og bruge det, jeg har lært!'. Markus arbejdede primært med musik/musikproduktion og video i sin uddannelse og var i praktikforløb på et lille multimedieværksted. Der vil Markus gerne i arbejde, men kommunens økonomi er presset. Han kan ikke få bevilget den personlige assistance til at klare arbejdet, som er helt nødvendig. En hjælp han har retskrav på. I stedet har kontaktpædagogen hjulpet Markus med at få kontakt til andre unge i boligområdet, der er optaget af at sample musik. I beboerhuset har de, med støtte fra beboerforeningen, fået et lille studio og Markus i sin fritid et socialt netværk med relationer til andre ligesindede unge – med og uden funktionsnedsættelser.

Ny viden

Socialpædagogikken er faget, som besidder den viden og de metoder, som skal til for at løse opgaven, at forebygge, kompensere og forandre de vilkår i samfundet, der forhindrer det enkelte menneske i at realisere sit potentiale som menneske og som samfundsborger. Socialpædagogerne er den faggruppe, som har erhvervet sig denne viden og har kompetencerne til at bruge den i praksis. De kundskaber og færdigheder,

socialpædagogerne bruger i arbejdet, har de tilegnet sig gennem deres grund-, efter- og videreuddannelse. De personlige kompetencer er egenskaber, som socialpædagogerne har udviklet i et uddannelses- og læringsmiljø, som er kendetegnet ved deltagerstyrede samarbejdsformer.

Socialpædagogikken som vidensdisciplin har været og er gennem tiden blevet defineret af mange videnskaber. Den socialpædagogiske faglighed henter sit vidensgrundlag i mange discipliner. Ikke mindst en række forskellige humanistiske og samfundsvidenskabelige discipliner så som udviklings- og socialpsykologi, etik, antropologi, kultursociologi og sociolog. Hertil kommer en række emner og fagområder som forvaltning, ledelse og velfærdspolitiske forhold samt kommunikation, aktivitets- og kulturfag. Dette har afspejlet sig i måden, uddannelserne er blevet tænkt på eller også er det omvendt! Hvorom alting er, hvor uddannelserne førhen blev beskrevet ved hjælp af fag og faglige discipliner, er tendensen i dag, at de i højere grad følger det tematiske princip for organiseringen af undervisningen. Det bringer alt andet lige uddannelserne tættere på den socialpædagogiske praksis, hvilket også er tilfældet, når uddannelserne beskrives ved kompetence-, videns- og færdighedsmål i forhold til forskellige arbejdsområder og specialiseringer.

Progressionen i de læringsmæssige krav har altid været omdiskuteret og fulgt forskellige principper for undervisningens indhold og formidling: fra del til helhed, fra praksis til teori, fra det enkle til det komplekse

Pædagogernes Landsforening i Grønland (N.P.K.)

Pædagogernes Landsforening i Grønland (N.P.K.) har 418 medlemmer. Medlemmer, som er uddannede pædagoger, og som er ansat i dag- og døgninstitutioner for børn og unge, på familiecentre samt botilbud for voksne med handicap. Offentlige såvel som private. N.P.K. har, som den eneste organisation, forhandlingsret for sine medlemmer, som er uddannede pædagoger i Grønland, og forhandler

deres arbejdsvilkår og overenskomstaftaler vedrørende lønninger.

Udover at varetage medlemmernes interesser på det organisatoriske, økonomiske og pædagogiske område, har fagforeningen som formål at fremme debat om udviklingen af arbejdsområdet samt arbejde for en tidssvarende grund-, efter- og videreuddannelse.

– eller omvendt! Det synes som om disse fagdidaktiske overvejelser i uddannelsestænkningen nu er afløst af mere differentierede tilbud og en orientering mod de studerendes individuelle læring – en undervisning styret af de studerendes valg. Uddannelsestænkningen er så at sige erstattet af en kompetencetænkning.

De nordiske socialpædagoguddannelser er forskellige på den måde, at uddannelsen i Grønland også er målrettet almenpædagogikken, ligesom uddannelsen på Færøerne, der tillige er fælles med læreruddannelsen til og med tredje studieår. Uddannelserne i Norge: Barnevernsdagog og vernepleier er sammen med uddannelsen på Island målrettet det socialpædagogiske arbejdsområde. I Danmark skal de studerende, efter et fælles første studieår, vælge at specialisere sig inden for en af tre retninger: småbørnspædagogik, skole- og fritidspædagogik eller social- og specialpædagogik. Uddannelserne i Sverige og Finland adskiller sig fra de øvrige nordiske uddannelser ved at have et fokus på myndighedsarbejde. Alle de nordiske uddannelser har i dag forskningstilknytning og bortset fra Finland, giver uddannelserne adgang til master- og kandidatuddannelser inden for det socialpædagogiske arbejdsområde.

Når socialpædagogikken har hentet sin professionelle viden fra andre faglige discipliner, skyldes det ikke mindst en mangel på videnskabelig forankring. Den socialpædagogiske indsats, de tilbud samfundet giver til socialt udsatte børn og unge samt voksne mennesker med funktionsnedsættelser eller særlige sociale problemer, bygger på et begrænset fundament af forskningsbaseret viden om socialpædagogernes arbejdsområde. Omvendt har dette fravær af en videnskabelig overbygning med tilhørende traditioner for, hvad der er specifikt for socialpædagogisk arbejde og dets metoder betydet, at disse overvejelser har været henlagt til den konkrete praksis. Det har så at sige været overladt til socialpædagogerne selv at producere den viden, som var nødvendig for at kunne handle. Det har skabt en erfaringsbaseret praksisviden bragt til veje blandt andet gennem effektmåling og dokumentation.

Når evidensbaseret praksis ikke kun opfattes, som bevisbaseret praksis, men snarere som praksis, der er en vis grad af belæg for virker og evidens oversættes til 'tegn på', vidensbyrd om' og 'spor efter' kan socialpædagogerne på en helt anden måde genkende

deres eget dokumentationsarbejde og se sig selv i en vidensbaseret praksis. Om det er derfor, er uvist, men socialpædagoger synes i højere grad, end så mange andre faggrupper, at være rede til at bygge deres indsats på en forskningsbaseret viden, der kan sige noget om effekten af indsatsen. En kendsgerning er det, at de socialpædagogiske arbejdspladser i dag arbejder med et mere klart og bevidst formuleret vidensgrundlag (teorier og forskningsresultater). Det er naturligvis ikke ensbetydende med, at der på alle arbejdspladser er udviklet en videnskultur eller at den socialpædagogiske praksis bygger på den aktuelt bedste viden, men det er tydeligt, at arbejdspladserne er på vej væk fra den mere normative og holdningsprægede socialpædagogik.

Der er i dag en vilje til at samarbejde med forskere om at udvikle, gennemføre og evaluere indsatsen. Der foregår rigtigt meget godt socialpædagogisk arbejde, som skal fastholdes, men der er også brug for at gøre op med vante forestillinger og turde 'gå efter de mest lovende ideer'. Der er brug for at udvikle nye metoder og indsatsformer, som på en helt anden måde end i dag støtter op om og gør socialt udsatte børn og unge samt voksne mennesker med funktionsnedsættelser eller særlige sociale problemer i stand til selv at ændre og forbedre deres livssituation. Det kræver en praktisk-eksperimentel forskning.

Denne udvikling henimod en vidensbaseret praksis er givet forstærket af de politiske og administrative beslutningstageres krav på, at socialpædagogerne skulle definere og beskrive indholdet i arbejdet og ikke mindst kravet om målbare resultater i forhold til givne målsætninger. Men den har også sin begrundelse i, at et eksplicit fagligt grundlag er med til at skabe større faglig identitet og stolthed. Det er, når man kan forstå og forklare overfor sig selv og andre, hvorfor man gør som man gør, at man finder en professionel glæde ved arbejdet. Glæden ved at løse en opgave udfolder sig først til fulde, når man forstår og kan gøre eksplicit, hvorfor opgaven er løst og hvordan den blev det.

Vidensbaseret praksis

Viden er sand, begrundet overbevisning. Det er den klassiske definition af viden og stammer fra Platon, som levede for 2.500 år siden. Det særlige ved Platon er, at han aldrig gav svar på de spørgsmål, han rejste. I det her tilfælde: Hvad er viden? Hans definition har

siden efterladt videnskaben i evige problemer, fordi meget lidt eller intet kan siges at være ubetvivleligt sandt eller udtømmende begrundet.

Viden er altså modificerbar. Derfor bliver begrebet viden anvendt om noget, der er så godt som sikkert – for eksempel det forskningen producerer og det man lærer i uddannelsessystemet, inklusiv færdigheder (at vide, hvordan man gør noget). Således kan og må evidens forstås som den aktuelt bedste viden og en vidensbaseret praksis som en praksis, der er en vis grad af belæg for virker. Når således noget benævnes som sikker viden betyder det: så godt som sikkert.

De socialpædagogiske indsatser i arbejdet for mennesker med autisme er eksempel på en praksis, som bygger på forskningsbaseret viden især på børneområdet, hvor der er en del undersøgelser, der lever op til et højt evidensniveau og er randomiserede og kontrollerede. På unge- og voksenområdet er indsatserne ikke nødvendigvis evidensbaserede, men anses for 'lovende'. Det vil sige, at de er særligt dokumenterede og etablerede, udviklet og afprøvet.

I Island understøtter statens diagnosticerings- og rådgivningscenter en tidlig opsporing og intensiv indsats for helt små børn med autisme i en ABA-baseret behandling⁴. Programmet er evidensbaseret og en metode til behandling og træning i hjemmet såvel som i barnets vuggestue og børnehave. Indsatsen er tilret-

telagt og tilpasset den enkeltes behov og potentialer og har fokus på kommunikation, sociale funktioner, adfærd og interesser. Centret forestår oplæring af forældre såvel som pædagoger i børnehaver i metoder og brug af træningsteknik. Der er interventioner, som er meget fokuserede og adresseret enkelte færdigheder for eksempel sprogtræning og sociale historier⁵, mens andre er bredspektrede og adresseret et bredt felt af færdigheder og funktionsnedsættelser for eksempel helhedsorienteret adfærdsbehandling for småbørn sådan, som autisme er en sammensat funktionsnedsættelse, der forekommer i forskellige grader og former.

Der er blandt mennesker med autisme en høj forekomst af udviklingshæmning. Autismecenter Storestrøm i Danmark er blandt andet et tilbud til disse borgere om bofællesskab eller støtte i eget hjem. Centrets socialpædagogiske arbejdsmetoder er inspireret af TEACCH-principperne med kontinuitet, forudsigelighed og genkendelighed som nøgleord. Det betyder, at hverdagen er bygget op med en fast struktur med bl.a. dagsprogrammer, ugeskemaer og årsplaner tilpasset den enkeltes niveau.

TEACCH blev primært udviklet til undervisningsmæssige sammenhænge for børn og unge, men mange af principperne anvendes til andre former for socialpædagogisk arbejde, herunder bostøtte og botræning for voksne. Heraf centrets formulering inspireret af TEACCH-principperne. Grundlæggende handler

Socialpædagogerne

Socialpædagogerne i Danmark har ca. 40.000 medlemmer. Socialpædagogerne arbejder for attraktive løn- og ansættelsesvilkår for medlemmer, udvikling og formidling af socialpædagogikken og et godt og meningsfuldt liv for mennesker i udsatte positioner. Vores medlemmer arbejder med børn og unge på døgninstitutioner og interne skoler, på opholdssteder, børneasylcentre, gadeplan, tilbud inden for psykiatrien, i familiepleje, boenheder og særlige tilbud, hvis barnet eller den unge har en højere grad

af funktionsnedsættelser. Derudover arbejder vores medlemmer med familier, samt voksne i botilbud og aktivitetstilbud, i psykiatrien, på afvænningsstilbud og hjem for hjemløse, på asylcentre og i stigende grad på ældrecentre.

Portræt: Elisabeth Hagstrøm, Norge

Jeg heter Elisabeth Hagstrøm og er barnevernspedagog. Jeg er ansatt i psykisk helsevern for barn og unge i Molde hvor jeg jobber i en barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk. Molde er en by med ca 25000 innbyggere og som ligger på Nordvestlandet i Norge. Poliklinikken jeg jobber på er relativt stor med i underkant av 40 fagstillinger. Hvert år behandler vi ca. 800 -900 barn og deres familier, og tilfanget hvert år er på ca. 500 barn.

Jeg ble utdannet barnevernspedagog i 1979 og har lang fartstid i feltet. I hovedsak har jeg i hele min karriere jobbet med barn og unge med psykiske lidelser. I tillegg har jeg jobbet 7 år som miljøterapeut i en barnevernsinstitusjon. Fagteamet jeg jobber i er tverrfaglig sammensatt av psykologer, barnepsykiatere, pedagoger, sykepleiere, fysioterapeut, ergoterapeut, sosionomer og barnevernspedagoger.

I tillegg til å være barnevernspedagog – er jeg utdannet PMTO terapeut. (Parent Management Training – Oregon) Som PMTO terapeut veileder jeg foreldre hvor målet er at barn og foreldre kan gjenopprette positive relasjoner, bryte opposisjonell atferd og fremme positiv utvikling. Denne utdanningen tok jeg i 2000-2001 og jeg tilhørte første kullet med PMTO terapeuter i Norge. I tillegg til at jeg veileder foreldre, har jeg deltatt jeg i opplæring og veiledning av nye PMTO terapeuter og veileder nå ferdige terapeuter.

Målgruppa jeg jobber med på poliklinikken, er barn og unge med ulike psykiske lidelser. Jeg snak-

ker mye med foresatte og veileder både dem og miljøet rundt det enkelte barn. Jobben min består også i å samarbeide med ppt, skole, barnevern, fastleger og andre aktuelle instanser, delta i samtaler og observasjon av barn og familie og delta i ulike utredninger.

Gjennom utdanning og mange års erfaring har jeg mye kunnskap om barn og barns utvikling. Min sosialpedagogiske kompetanse er nyttig i forståelsen av barnet i sammenhengen det lever i. Det gjør at jeg bedre kan forstå uttrykk utfra den konteksten barnet er i og i å iverksette tiltak i tråd med det. En del av jobben min er å legge til rette for å etablere gode miljøer rundt det enkelte barn og initiere tiltak overfor barnets øvrige familie, skolen, fritid ol. Dette er med på å flytte det individuelle fokuset på psykisk helse over til også å gjelde utenforliggende områder – både i forståelsen av hvorfor barnet sliter psykisk og hva som skal til for at han eller hun skal få det bedre. Denne kompetansen er viktig å ha med og kjennetegner oss med sosialpedagogisk- og sosialfaglig kompetanse.

I Norge rapporterer flere poliklinikker at det blir færre ansatte med sosialfaglig eller sosialpedagogisk utdanning og at man i større grad etterspør leger og psykologer. Jeg sitter ikke med samme erfaring. I poliklinikken der jeg jobber opplever jeg at min barnevernsfaglig og sosialpedagogiske kompetanse blir verdsatt og som en viktig del av et fagteam som sammen bidrar til å gi det beste til det enkelte barn.

TEACCH om at anerkende personens måde at være på med respekt for vedkommendes interesser og særpræg og ikke om at normalisere, men at støtte den enkelte i forhold til dennes ressourcer og udviklingsmuligheder.

Centret benytter tydelig, synlig, konkret og visuel kommunikation med brug af tegneseriesamtaler, sociale historier, KAT-kassen⁶, PECS (Picture Exchange Communication System). Derudover indgår social færdighedstræning som et væsentligt element i det socialpædagogiske arbejde. Uagtet den omfattende udforskning af både PECS og TEACCH, der betegnes som struktureret undervisning, er disse arbejdsmetoder ikke optaget på listen over forskningsbaserede anbefalinger om autisme-intervention. TEACCH karakteriseres stadig kun som en lovende intervention: en struktureret pædagogik med fokus på fysisk organisering og tilpasning af omgivelserne gennem brug af visualisering, aktivitetsskemaer samt organisering og opdeling af tid, rum og arbejdsopgaver, som har vist effekt i forhold til øget selvstændighed og kommunikation samt social adfærd. Altså den aktuelt bedste viden.

Det er ingen tilfældighed, at begge eksempler på vidensbaseret praksis er hentet fra indsatser i arbejdet med børn, unge og voksne med autisme. Det er et af de socialpædagogiske arbejdsområder, hvor der er flest studier og en forskningsmæssig viden om indsatser, der virker. Et andet er det socialpædagogiske arbejde med unge med alvorlige adfærdsvanskeligheder, hvor den evidensbaserede behandlingsmodel MultifunC er blevet implementeret i Norge såvel som Sverige og senest i Danmark.

På andre områder er fagets udøvere i langt højere grad henvist til at benytte sig af andre vidensformer som for eksempel teoretisk viden og praktiske erfaringer. Den teoretiske viden, som socialpædagogerne trækker på, er den viden, som de blandt andet bringer med sig fra deres uddannelse. Socialpædagogisk arbejde er i vid udstrækning et praktisk arbejde, dvs., det trækker på medarbejdernes praktiske kundskaber. Ideer om hjem og hjemlighed spiller en afgørende rolle i institutionslivets hverdag således, at socialpædagogerne i høj grad vidensmæssigt trækker på deres egen livspraksis. En hverdagsviden og erfaringsmæssig logik, der som oftest har været kvindespecifik. Når denne viden og erfaring er blevet anvendt i en socialpædagogisk

kontekst, er genstand for kollegial og faglig refleksion, er den blevet til en institutionel viden, der findes i institutionen som socialt fællesskab. Det vil sige det fælles sprog og de pædagogikker, som udspiller sig i institutionen.

” Menneskeværd, anerkendelse og respekt for det andet menneske fremhæves i socialpædagogens arbejde. Resultatet fra arbejdet kan ikke måles på samme måde som for eksempel i sundhedsplejen, hvor man, med hjælp af forskellige laboratorieprøver, kan bestemme, hvilken sygdom patienten lider af og hvilken medicin, der er den bedste til at helbrede tilstanden. Socialpædagogerne arbejder også i andre omgivelser end bare i institutioner. For eksempel udfører familiemedarbejderne deres arbejde hjemme hos folk. Der fremhæves anerkendelsen og den gensidige respekt i særlig grad. Hjemmet er et vigtigt, endog helligt sted for enhver. Derfor må medarbejderen forholde sig til borgerens hjem med respekt og værdsætte muligheden for at kunne komme ind og udføre sit arbejde i et andet menneskes hjem. Hvert enkelt menneske er værdifuldt i sig selv, og vi må kunne acceptere mennesket som det individ han eller hun er. Alle gerninger kan ikke accepteres, men man må kunne skille gerningerne og mennesket ad. Socialpædagogisk arbejde udføres både med hjertet og med personligheden tillige med den erhvervskompetence, der er skaffet gennem uddannelse. Den socialpædagogiske tankeverden er ens uafhængigt af landet. Samarbejdet landene imellem er frugtbart, fordi grebet i det socialpædagogiske arbejde kommer fra hjertet.

Elina Hatakka, Socialpedagogerna Talentia rf, Finland

Mange socialpædagogiske arbejdspladser har, som en konsekvens af blandt andet krav om at synliggøre kvaliteten og kvalificere synligheden, formuleret den institutionelle viden, gjort den eksplicit og tilgængelig for andre i artikler, rapporter og bøger. Selvrapporteringer, som tegner et billede af en vidensbaseret praksis og udviklingen af en praksisbaseret viden.

Tyrilistiftelsen i Norge – som eksempel – er en organisation, som tilbyder behandling til unge, der, i tillæg til alvorlige misbrugsproblemer, har sociale, psykiske og helbreds-mæssige problemer. Stiftelsen driver en egen forsknings- og udviklingsenhed, der skal gennemføre evalueringsforskning og formidle

forskningsresultater, bidrage til at udvikle nye metoder og arbejdsformer og til kundskabsudvikling på misbrugsområdet.

Fag og faglighed

Ordet fag har to betydninger. Fagbegrebet kan forstås som 'en sammenhængende vidensstruktur' for eksempel fysik, psykologi, socialpædagogik. Og det kan være udtryk for en specialisering og arbejdsdeling på arbejdsmarkedet for eksempel tømrer, sygeplejerske, socialpædagog. Ved et fag forstås almindeligvis et videns- og handlefelt, der har sit eget genstandsområde med nogle specielle problemer, som faget kan løse, fordi det har udviklet nogle metoder til at løse disse problemer med, ligesom faget har en faglig etik til vurdering af disse metoders anvendelse.

Et fag er ikke en fast størrelse, men udvikles i dets praksis; som det præsenteres i uddannelsen og teoretisk i relation til videnskab, forskning og udviklingsarbejde. Det udvikler sig i en dynamik mellem beslægtede fag og når der arbejdes på tværs af fag. Et fag må yderligere forstås i dets samfundsmæssige kontekst. Det udvikler sig i samspil med samfundets sociale, kulturelle, politiske og økonomiske forandringer.

Faglighed er udtryk for en faggruppes faglige kompetencer og kan deles op i to områder. 1. Faglig viden, som dækker over faktuel viden, men også erfaringer – at vide hvad og hvorfor og 2. arbejdsrelaterede færdigheder, som er de færdigheder, der bruges til at udføre jobbet – at vide hvordan. Denne viden om hvem, hvad, hvorfor og hvordan kan blandt andet forskningen bidrage til. Grundlaget for fagets udøvelse findes i faggruppens arbejdsmetoder og hvad dens arbejdsopgaver er.

Men hvad er det, som kun socialpædagoger ved og kan, og som gør, at ikke andre faggrupper kan udfylde jobbet? Jo. Det, socialpædagoger kan og ved til forskel fra andre faggrupper, er, enkelt formuleret, at de ved noget om de børn, unge og voksne, som de arbejder for og med, deres vanskeligheder og ressourcer, de betingelser, de lever under samt hvordan de kan ændres. De har en viden om det område, de arbejder på, dvs. indsigt i de lovgivningsmæssige rammer og de teorier, der knytter sig til udøvelsen af faget. De er i stand til at handle ud fra denne sammenhæng og bygge deres handlinger på viden og kunnen. De har en række prak-

sisfærdigheder, for eksempel kommunikations- og interaktionsfærdigheder, som de bruger i samspillet med blandt andet voksne med udviklingshæmninger og uden verbalt sprog.

Socialpædagogisk arbejde er en helhedsorienteret praksis og socialpædagogen handler ud fra et helhedssyn – både videns-, kundskabs- og værdimæssigt. De handler i situationen og med en flerhed af perspektiver. Det er borgerens hele livssituation og ikke blot delelementer, som er socialpædagogens faglige rettesnor. Det er det hele menneske og ikke blot diagnosen eller sygdommen, der er fokus på. Hele tiden på siden af, i sympati med og forståelse for den anden – det udsatte menneske. Denne helhedsorientering og -forståelse er et kernefagligt karakteristikum. I den fælles platform for socialpædagoger i Europa (AIEJI, 2006) beskrives socialpædagogernes faglige kompetencer som teoretisk viden og metodiske kompetencer, professionskompetence og som kulturelle og kreative kompetencer.

Udover at indsatser bliver mere og mere vidensbaseret er det nye i indsatserne, at understøttelsen af den udsatte borger i langt højere grad nu finder sted sammen med borgeren. Borgerne ses som aktive med ressourcer til selv at skabe løsninger i mere samarbejdende ligeværdige relationer. Indsatsen rettes mod hele familien og dens samspil af sociale problemer på tværs af professionsområderne. Man sætter ganske enkelt tidligere ind, skaber nye samarbejdsformer og inddrager den unge og dens familie som vigtige eksperter og samarbejdspartnere. Løsningsmuligheder findes udenfor murerne i partnerskaber med civilsamfundet og det private erhvervsliv.

Alt dette fører til en ny afgrænsning og bestemmelse af socialpædagogikken, som er denne, at

'Socialpædagogikken er læren om det hele menneskes hele livssituation og hvordan mennesker i vanskelige og svære situationer – socialt og pædagogiske – kan hjælpes og støttes i selv at finde løsninger og veje til at føre et godt liv og være en del af samfundet' ... En ledetråd i hele det socialpædagogiske arbejde er at forebygge marginalisering og social udstødning samt at skabe betingelser for inklusion.

En indsats med helhed i perspektivet og flerhed i praksis kan betegnes socialøkologisk pædagogik og

betingelser, at socialpædagogikken behandler samspillet mellem individer, grupper, kulturer og samfund og deres indbyrdes forhold. En bæredygtig socialpædagogisk indsats, der i høj grad handler om at skabe æn-

dringer i de sociale strukturer og etablerede systemer; forandre adfærdsmønstre og holdninger – og det kan kun ændres i dialog og i afprøvning af nye systemer og mønstre.

Sosiaalipedagogit Talentia ry

Nu i 2016 har forening Socialpedagogerna Talentia rf ca. 4.200 medlemmer. Medlemmernes uddannelsesmæssige baggrund varierer, men medlemmerne består hovedsagelig af 50 % socionomer og 33 % socialpædagoger. Uddannelsen til socialpædagog har ikke eksisteret i snart 20 år i Finland, så deres antal mindskes hele tiden, mens antallet socionomer vokser. Medlemmerne arbejder inden for førskoleundervisning (som børnehavelærere, børnehaveledere og dagplejepædagoger) 47 % i tjenester i den sociale sektor (som ungdomsledere og ledere på en børnebeskyttelsesinstitution, i familiearbejde, som pædagoger) 40 % og i andre opgaver 13%.

Sosiaalipedagogit Talentia ry/Socialpedagogerna Talentia rf er grundlagt i 1929. Foreningen hed dengang 'Lastenkodin johtajat yhdistys', eller frit oversat Børnehjemsledernes Forening. Medlemmerne var, som navnet antyder, på det tidspunkt ledere på de forskellige børnehjem. Dengang var det mest børn, der var blevet forældreløse i kølvandet af Den Finske Borgerkrig i 1918 i en samtidig meget ung, selvstændig finsk nation, som var på børnehjem.

Der var dengang ca. 13.000 krigsforældreløse børn i Finland, foruden ca. 7.000 børn af internerede i borgerkrigen.

Socialpedagogerna Talentia rf er én af medlemsorganisationerne i fagforbundet Talentia rf.

Talentia er grundlagt i 1949 under navnet 'Huolto-työntekijäin Ammatillinen Keskus (HAK)', eller frit oversat Servicemedarbejdernes Faglige Central, som i 1950 blev til en egentlig fagforening og samtidig opnåede forhandlingsretten. Børnehjemsledernes Forening var en af de tre medlemsstiftende foreninger. I dag har Talentia over 23.000 medlemmer, som arbejder i den sociale sektor i kommunerne eller i den tilsvarende private sektor.



Sosiaalipedagogit Talentia ry

EN SAMFUNDSAKTØR – NFFS OG MEDLEMSORGANISATIONERNE SÆTTER DAGSORDENEN

Indspark til de politiske udspil, møder med politikere og myndigheder samt et godt netværk inden for det politiske system er fundamentalt, når de faglige organisationer vil påvirke de politiske beslutninger. I denne proces er i dag opbygning af partnerskaber og alliancer med andre interessenter vigtigere end nogensinde, hvis man vil have sine ting igennem. En samlet stemme over for politikere, beslutningstagere og embedsmænd tæller mere og kan gøre større indtryk. Nordisk Forum for Socialpædagoger er som samlingspunkt et godt sted at stå for at få opmærksomhed og indflydelse, når der rejses sager.

Den fagpolitiske indflydelse – aftaler og lovgivning

Den nordiske model som begreb dækker over fælles-træk ved de nordiske velfærdsstats- og arbejdsmarkedsmodeller. Modellen er karakteriseret ved, at løn- og ansættelsesvilkår er aftalebaseret i overenskomster mellem arbejdsmarkedets parter, der ligeledes har stor indflydelse på den lovgivning, der vedrører arbejdsmarkedet.

Fagbevægelsen har altid stillet sig på de svages side og ladet den solidaritet, som har været ryggraden i fagbevægelsen, gælde også dem, som er uden tilknytning til arbejdsmarkedet og aldrig har været medlemmer af de faglige organisationer. Derfor har det aldrig været tilstrækkeligt med de aftale- og arbejdsmarkedsbaserede velfærdsordninger. Fra fagbevægelsens side har man ønsket de sociale ordninger udstrakt til at gælde hele befolkningen, hvorfor mange velfærdspolitiske ordninger blev til et lovgivningsanliggende.

De enkelte lande har udviklet forskellige forhandlings-, aftale- og konfliktløsningssystemer, men fælles for de nordiske lande er, at regulering af løn- og arbejdsvilkår aftales ved indgåelsen af kollektive overenskomster i stedet for lovgivning. De mål og værdier som fagbevægelsen står for: lighed, tryghed, solidaritet, ligeløn og alles ret til uddannelse og arbejde søges realiseret gennem de kollektive aftaler, trepartsaftaler eller lovgivning.

” Til trods for mange ligheder i de nordiske velfærdssystemer findes der interessante forskelle. I de diskussioner vi har, giver dette mulighed for at lære af hinandens løsninger i praksis. Det er tydeligt sat på vores professionelle møder, at vi

alle ejer de samme grundlæggende holdninger og værdier og har fokus på bedste praksisudøvelse.

Marianne Solberg Johnsen, FO, Norge

Trepartsforhandlinger og lovregulering – ved siden af bilaterale partsaftaler – fylder fx mere i arbejdsmarkedsreguleringen i Island, Norge og Finland end i Danmark og Sverige⁷. Når de faglige og arbejdsmæssige problemer og udfordringer er blevet løst gennem lovgivning, har fagforeningerne siddet med ved bordet. De er i vidt omfang blevet inddraget både ved forberedelsen af lovgivningen og ved implementeringen.

Kernen i de faglige organisationers arbejde er at forhandle aftaler og overenskomster med arbejdsgiverne og at varetage medlemmers faglige og politiske interesser. Den politiske interessevaretagelse har ændret sig godt og grundigt. Førhen blev politikken lavet i råd og nævn. Fagbevægelsen og andre interesseorganisationer blev, som sagt, automatisk inviteret med ind i processen omkring de politiske initiativer. I dag foregår påvirkningsarbejdet i mindre grad i lukkede fora med faste spillere.

Den politiske indflydelse finder sted i andre og nye arenaer. Det handler om at have antennerne ude og vide, hvad der er på den politiske dagsorden og byde ind med tal, analyser og argumenter, der kan gøre indtryk. Den foregår i medierne og ved at mobilisere medlemmerne og de tillidsvalgte. Baglandet skal være i orden. Det er ikke gjort med tal og undersøgelser alene. Det er lige så nødvendigt at demonstrere opbakning til politikerne blandt medlemmerne og de tillidsvalgte. Men det handler ikke kun om at have antennerne ude og påvirke dagsordenen. Det handler i lige så høj grad om at kunne sætte dagsordenen, påvirke meningsdannere og befolkningen.

Portræt: Sólja Á. Petersen, Færøerne

Mit navn er Sólja Á. Petersen. Jeg er 33 år og uddannet pædagog. Jeg arbejder indenfor Enhed 10^B, Børn og Unge, på Færøerne, i Torshavn. Det sted, jeg er tilknyttet, arbejder med omsorgsvigtede børn og unge, der samtidig har udviklingshæmninger i forskellig grad. Børnene er døgnanbragte.

Det daglige arbejde går ud på at støtte børnene, de unge og deres udvikling sådan, at de får en me-

ningsfuld og givende dagligdag. Det bliver gjort i et så hjemligt og nærværende miljø som overhovedet muligt. De unge er alle tilknyttet skole eller arbejde og har fritidsaktiviteter, som vi støtter dem i.

Vi møder børnene med en mentaliserende tilgang. Vi har løbende behandlingsmøder på hvert enkelt barn og stræber på at have tæt samarbejde med barnets familie og andre instanser i barnets liv.

Det, at fagbevægelsen altid har stillet sig på de svages side, har for de faglige organisationer på det socialpædagogiske arbejdsområde to sider. På den ene side et værdimæssigt grundlag: Udviklingsmuligheder og ordentlige levevilkår for alle – ikke mindst de svagest på arbejdsmarkedet og i samfundet. På den anden side er de socialpolitiske målsætninger og det lovmæssige grundlag en vigtig del af rammen for fagligheden og professionens udøvelse.

Når en bedre boligstandard for mennesker med handicap har været og er en politisk mærkesag for de faglige organisationer, beror det også på, at den faglige kvalitet øges, når støtten ydes i gode, rummelige og tidssvarende boliger. Medarbejdernes arbejdsvilkår forbedres. Gode fysiske rammer giver ganske enkelt trivsel. Når den politiske holdning i de faglige organisationer er den, at mennesker med handicap på lige fod med andre skal have mulighed for at vælge deres bopæl, samt hvor og med hvem de vil bo, hænger det også sammen med, at interessefællesskabet er større, konflikterne færre og de psykiske belastninger mindre for medarbejderne, når borgeren har valgt hvor og med hvem de vil bo.

Det fagpolitiske påvirkningsarbejde – de bonede gulve

Derfor er det social- og sundhedspolitiske påvirkningsarbejde en vigtig del af organisationernes interessevaretagelse. Men hvordan sætter fagforeningerne i dag en dagsorden eller påvirker en sag, når de ikke længere automatisk sidder med ved bordet? Hvem allierer de sig med, når der ikke længere står et parti parat til at bære fagbevægelsens ønsker videre? Hvordan mobiliserer og sætter fagforeningerne dagsordenen blandt medlemmerne og på den enkelte arbejdsplads?

Den sociale og anden lovgivning er naturligvis, sådan som den sætter rammerne for fagets udøvelse og socialpædagogernes arbejde, til stadighed et opmærksomhedspunkt for de faglige organisationer således som Talentia, den finske organisation, i årtier har arbejdet på at få fagene inden for sundhedsplejen – socialmedarbejdere og socionomer – lovfæstet som erhverv eller som FO, Fellesorganisasjonen i Norge, der ligeledes i årevis har haft krav om en egen bekendtgørelse (forskrift) mod vold og trusler om vold mod ansatte på dagsordenen. Begge har de, så at sige, ved at rende embedsværket og politikerne på dørene, bombarderet dem med tal og undersøgelser, nu nået deres mål.

I Finland har man fået en ny lov om erhvervsuddannede personer inden for sundhedsplejen, som Talentia havde fået mange fortalere til at bakke op om, hvilke førte til et lovforberedende arbejde i den forrige regeringsperiode (2011-2015), men uden at Rigsdagen nåede at behandle forslaget. Ganske enkelt fordi spørgsmål såsom faglig identitet og anseelse, der er vigtige for fagbevægelsen, ikke har været tungtvejende spørgsmål for politikerne. Et vigtigt punkt blev derfor forhandlingerne om det nye regeringsprogram, hvor Talentia kom igennem med organisationens forslag om en ny lov.

I Norge har et enstemmigt Storting sluttet op om en henstilling til regeringen om at udarbejde en ny bekendtgørelse (forskrift), der tydeliggør og konkretiserer reglerne for at håndtere de særlige udfordringer, der er knyttet til vold og trusler om vold, som medarbejderne kan udsættes for. Nu er forslaget til ændringerne sendt i høring. Alt det er et resultat af, at FO, som en meget central aktør i samarbejde med LO, Norsk Sykepleierforbund og Politiets Fellesforbund, var i Stortinget og argumentere for en ny bekendtgørelse (forskrift). Det er eksempler på at begå sig på de bonede gulve, dvs. at manifestere sig i den politiske magtstruktur – etablissementet.

Fagpolitiske initiativer – indspark til de politiske udspil

En anden måde at sætte dagsordenen og påvirke beslutningstagerne på, som de faglige organisationer betjener sig af, er at aktivere baglandet. I sommeren 2015 gennemførte FO, Norge en spørgeskemaundersøgelse om barnevernet, og konklusionen var, at det, de ansatte savnede, mest var tid. Den enkelte medarbejder havde ganske enkelt for mange sager til at kunne gøre 'en faglig god nok jobb'.

Undersøgelsens resultater blev sammen med et andet fagforbund omsat til en brochure med et fælles krav om en bemandingsnorm på mellem 10-15 børnesager pr. ansat i kommunernes barnevern. Parallelt med brochuren fik alle lokalafdelingerne en PowerPoint-præsentation og et udkast til manus, som de kunne bruge i påvirkningsarbejdet. I samme 'pakke' lå udkast til læserbreve og kronik, som kunne og skulle tilpasses de lokale forhold og medier. Efter pres fra fagforeningerne og dertil en revisionsrapport, som afdækkede alvorlige systemfejl i barneverntjenestens rutiner,

Portræt: Martin Esbjerg, Danmark

Jeg hedder Martin Esbjerg, og jeg er 36 år. Jeg arbejder med uledsagede flygtningebørn- og unge. Jeg arbejder i et tilbud, som hedder Ungeintegration. Det består af tre døgninstitutioner samt lejligheder, der i alt rummer 50 flygtningebørn i alderen 11-19 år. Børnene og de unge er hovedsagligt drenge, der kommer fra Eritrea, Syrien og Afghanistan. Jeg arbejder i et udekørende team og er til rådighed for de unge på alle tider af døgnet. I mit arbejde knytter jeg tætte bånd med dem. De har kun mig, og jeg bliver en slags storebror, der fx tager med dem til fodbold, laver aftensmad sammen med dem, går i motionscenter med dem eller andet.

De fleste har oplevet krig og konflikt på tæt hånd, og som følge af traumatisering kan de have udviklet posttraumatisk stress eller andre psykiske, sociale, adfærdsmæssige og/eller indlæringsmæssige problemer. Derudover har mange af dem oplevet flere brud i deres liv, og det gør, at de er meget usikre på andre mennesker og kan have svært ved at opbygge tillid. Børnene og de unge har et særligt stort behov for omsorg, tryghed, forudsigelighed samt rolige og faste rammer i hjemlige omgivelser.

Mit arbejde består i at opbygge relationer og tillid, men i høj grad også i en sundhedsfremmende indsats. Det kan være med fokus på sund og energirig kost samt en god døgnrytme, der er så vigtig for at mindske det høje stressniveau, som mange af dem har. Jeg kombinerer forskellige metoder i mit arbejde, hvor en forebyggende indsats er et centralt omdrejningspunkt. Især handler det om at opbygge deres selvværd og selvtilid, ved at forberede dem både fysisk og sprogligt, så de kan håndtere udfordringer i hverdagen bedre. En metode, jeg benytter til opbygning af selvværd, er Livstræet, hvor jeg taler med dem om deres rødder, hvor de kommer fra, hvilke værdier deres familie har og hvilke værdier de ønsker at tage med videre eller ønsker at give slip på. Det handler om, at de finder styrken til at stå ved den, de inderst inde ønsker at være.

De unges familier fylder meget i de unges liv, og derfor også i mit arbejde. Hvordan skal de tackle de mange krav og det store ansvar for familiens overlevelse og fremtid? Ofte er de unge nervøse op til samtaler med familien, og har derfor brug for min støtte.

Jeg er uddannet inden for idrætspædagogik, og karakteristisk for mit arbejde er, at jeg bruger pædagogisk idræt som metode inden for socialpædagogikken. Helt konkret bruger jeg pædagogisk idræt til at opbygge tillid til de unge samtidig med, at de har det sjovt. Jeg bruger også idrætten som værktøj til at gøre drengene mere bevidste om deres følelser og egne grænser. Centralt er det også, at den pædagogiske idræt kan hjælpe de unge til at genskabe jordforbindelse. Jeg har fx to løbehold om ugen, og jeg oplever, at de unge bagefter kan slappe mere af og fokusere. Motion fungerer som en terapiform, idet der åbnes op for nogle af de emner, der kan være svære at tale om.

Tillidsopbyggende aktiviteter kan bestå af klatring eller dykning, hvor man er 100 % afhængig af den anden. Alt imens aktiviteten foregår, sætter jeg ord på aktiviteten, for eksempel hvordan det kan være angstprovokerende, at der er en, der står og holder fast i et reb, mens man hænger og dingler langt over jorden – det kan være med til at belyse og opbygge tillid i relationen.

Holdsport kan hjælpe både flygtningebørnene og de unge til at sætte ord på egne følelser. Det er en måde, hvorpå de bliver mere bevidste om, hvad der udløser, at de bliver fx vrede, irriterede eller glade. På den måde lærer de at håndtere deres vrede i relationen, inden det går galt. De fysiske aktiviteter er desuden en rigtig god måde at danne venskaber på kryds og tværs af nationaliteterne. Der er også fokus på, at flygtningebørnene og de unge får danske venskaber gennem det kulturelle netværk i kommunen.

vedtog bystyret i Bergen, at 'det må sikres barnevern-tjensten har nødvendig bemanning til enhver tid'.

Dette er eksempler på politiske initiativer, der har direkte betydning for og umiddelbart er i medlemmernes interesse, men – som sagt – har de faglige organisationer altid ladet den solidaritet, som er ryggraden i fagbevægelsen, gælde også dem, som er ikke medlemmer af en fagforening. Retfærdighed, lighed og velfærd for alle har altid været knyttet til fagbevægelsens virke. I 2012 satte NFFS børnefattigdom på dagsordenen.

Det gjorde styrelsen på baggrund af tal, som viste, at gruppen af børn i de nordiske lande, der levede i familier, som var fattige, var steget voldsomt. En fattigdom, der specielt ramte børn af enlige forsørgere, forældre uden uddannelse eller arbejde og børn af familier med ikke-vestlig indvandrebaggrund.

Socialpædagogerne mødte og møder denne fattigdom i deres arbejde med børn anbragt uden for hjemmet, som i forhold til andre børn langt oftere har levet deres liv i fattigdom. Et liv i familier med stærk materiel knaphed og mangel på overskud og ideer til aktiviteter, som ikke koster penge. Børn, der lever i familier, hvis økonomiske ressourcer er så små, at de ikke kan deltage i et alsidigt børneliv med de fritidsbeskæftigelser, som kunne have givet dem den oplevelse af succes, der kan forebygge mange vanskeligheder.

NFFS udsendte en erklæring, som de enkelte medlemsorganisationer fulgte op på. Føroya Pedagogfelag, fagforeningen på Færøerne – som eksempel – sendte erklæringen til alle lagtings- og landsstyremedlemmer, skrev til og udtalte sig i de færøske medier, som tog tråden op, hvilket førte til et lovforslag om at ændre på grænsen for, hvornår enlige forsørgere kunne betragtes som i fare for at være fattige. I første omgang blev lovforslaget ikke vedtaget, men højlydt debatteret – og dagsordenen var sat. I september 2015 trådte en ny regering til og bidraget til enlige forsørgere – reguleret i 'Lov om almen forsorg' – blev forhøjet. Derudover blev der også givet en skattelettelse til de lavest lønnede.

” NFFS har været med til at styrke vores budskab, når overenskomstforhandlinger eller konflikter har været i gang – den støtte vi da får fra vores søsterorganisationer har stor betydning for os.

Elin N. W. Tausen, Føroya Pedagogfelag, Færøerne

Alene – og sammen

I en årrække havde Socialpædagogerne i Danmark nærmest alene kæmpet for en specialiseret uddannelse, som i langt højere grad kunne imødekomme kravene fra det socialpædagogiske arbejdsmarked, herunder en uddannelse som byggede på kompetenceområder fremfor undervisningsfag. Fagforeningen var i kontinuerlig dialog med en række politiske ordførere, embedsværket fra både uddannelses- og socialområdet og en mindre række ministre, som i hele påvirkningsperioden nåede at stå i spidsen for de videregående uddannelser.

Derudover var fagforeningen i en tilbagevendende dialog med aktører som Kommunernes Landsforening og Danske Regioner, der er arbejdsgiverne, og selvfølgelig også de professionshøjskoler, som udbyder uddannelsen. Sidst, men ikke mindst, betød et påholdende pressearbejde, hvor Socialpædagogerne af flere omgange gik i ledtog med større brugerorganisationer, at dagsordenen fik ansigt og fagforeningen en stemme i den offentlige debat.

Det kan ikke deraf slutes, at Socialpædagogerne langt tidligere burde have haft en pressestrategi og fået deres sag omtalt i medierne. Timingen kan meget vel have været den rigtige. Politikerne – og andre beslutningstagere – kendte i forvejen Socialpædagogernes holdning og synspunkter, da 'sagen' kom op i medierne og skød derfor ikke straks forslaget om en specialiseret uddannelse ned. Tværtimod gik de ind i en debat og Socialpædagogerne var på banen.

Socialpædagogerne blev inviteret til at komme med forslag til metode- og evalueringsparametre, ligesom fagforeningen fik et sæde i en ministerielt udpeget ekspertgruppe, der kom med anbefalinger til en ny uddannelse – og da selve indholdet, inden for de forskellige kompetenceområder, skulle formuleres, fik Socialpædagogerne mandat til at stille med egne eksperter fra praksis. Afslutningsvis blev fagforeningen kaldt i Forsknings- og Uddannelsesministeriet for at komme i mundtlig høring om det udkast til en ny uddannelse, der lå på bordet. I 2014 fik Danmark en ny specialiseret uddannelse, hvor de studerende, efter et fælles forløb, skal vælge målgruppespeciale inden for en af tre retninger: småbørnspædagogik, skole- og fritidspædagogik eller social- og specialpædagogik.

Dette eksempel er også et eksempel på den inspiration og de udviklingsmuligheder, der ligger i et samarbejde mellem de nordiske lande. I Socialpædagogernes fagpolitiske arbejde for en reform af pædagoguddannelsen har de flittigt brugt NFFS og udvekslet ideer, erfaringer og viden på tværs af landene. Uddannelserne i de nordiske lande er meget forskellige og veksler mellem generalist- og specialistuddannelser, men fælles for de faglige organisationer er, at de i deres uddannelsessigte – at uddanne til socialpædagogisk virksomhed – arbejder for at styrke den socialpædagogiske faglighed i uddannelserne og på arbejdsmarkedet.

” Det nordiske samarbejde i NFFS, og inspirationen fra de øvrige nordiske lande, var helt afgørende for, at det lykkedes for os i Danmark at få den socialpædagogiske uddannelse tilbage. Skal socialpædagogikken leve og udvikles, er det helt afgørende, at der findes en socialpædagogisk uddannelse. Hvis ikke, er der stor fare for, at den socialpædagogiske profession forsvinder. Det kan jeg se både ud fra et nationalt dansk perspektiv, men også når jeg ser udviklingen i de nordiske lande, og rundt om i hele verden. Det er en lære, som vi skal være opmærksom på både i nordisk og international sammenhæng. Her spiller NFFS samarbejdet en afgørende rolle.

Benny Andersen, Socialpædagogerne, Danmark

Socialpædagoger i ældreomsorgen

Ældreområdet er, som nævnt, blevet et nyt arbejdsområde for mange socialpædagoger og har senest været dagsordensat i NFFS (2016) med afsæt i det finske projekt 'Likoma', som er en del af programmet 'Livfullt liv', som består af 30 forskellige projekter. Målet er længst mulig i eget hjem med en aktiv hverdag i samspil med andre. Den socialpædagogiske støtte har afsæt i de ældres behov og ønskemål og ikke, hvad 'tjänesterna' tror, at de ældre behøver, hvorfor de ældre, som borgere, har en 'virkliga väldigt viktig roll i planeringsarbetet' og er aktivt involveret gennem møder og råd. 'Speciellt för uppbyggnaden av tjänsterna är även det att det är en och samma person som möter klienter på gräsrotsnivå och koordinerar verksamheten'.

Socialpædagogerne og de socialpædagogiske metoder har også fundet indpas i plejehjem. Ikke mindst i

forhold til indsatsen for og med mennesker, der lever med demenssygdom. De ser mennesket før diagnosen demens, deres ressourcer og formår at sætte borgerens ressourcer og tidligere livserfaringer i spil, fordi de bygger deres hjælp og støtte på viden om den dementes livshistorie, vaner, værdier, ønsker og behov.

Uledsagede flygtningebørn

Flygtningebørn er endnu et eksempel. På generalforsamlingen i Luxembourg (2013) besluttede AIEJI at sætte flygtningebørn på dagsordenen med fokus på det socialpædagogiske arbejde med uledsagede flygtningebørn, der søger asyl. En dagsorden, der skulle vise sig at få en aktualitet, de fleste gerne ville have været foruden. AIEJI, verdensorganisationen for socialpædagoger, har sin oprindelse i Europa. Den er opstået som en bevægelse, stiftet, som organisationen er, i kølvandet på anden verdenskrig for at styrke indsatsen over krigens tusinde af hjemløse og forældreløse børn. AIEJI gennemførte et studie og udarbejdede en rapport (juni 2015) om de uledsagede mindreårige asylansøgere livsomstændigheder og hvordan socialpædagogerne kan give børnene den støtte, de har brug for. NFFS har været et stærkt aktiv i arbejdet med rapporten sådan, at de enkelte organisationer og deres medlemmer i dag er godt forberedte på de udfordringer, de møder i arbejdet med uledsagede flygtningebørn.

Rapporten handler om, på hvilken måde det socialpædagogiske arbejde bliver udført i praksis og behandler ikke de politiske prioriteringer, men er desuagtet et politisk dokument med sit afsæt i artiklerne i FN's Børnekonvention om forældreløse- og flygtningebørns rettigheder og den indikerer, at barnets bedste på en række områder ikke efterkommes. Myndigheds- og systemrepræsentanter møder børnene med mistillid fremfor tillidsskabende samtaler. De gives ikke mulighed for at fortælle om deres fortid og livssituation. Rapporten er med dens budskaber om, hvordan socialpædagogerne kan støtte uledsagede mindreårige asylansøgere, afsæt for de enkelte medlemsorganisationers virke. Rapporten er fremlagt for NGO-sektionen i Europarådet, ligesom den er blevet præsenteret på et UNHCR-møde i Toronto.

Rapporten, såvel som andre studier, peger på, at midlertidig opholdstilladelse er svært skadelig og klart ikke til barnets bedste. Derfor har FO i Norge – som

eksempel – engageret sig i et opgør med regeringen, der, fremfor at afskaffe landes ordning med midlertidig ophold til børn og unge på flugt, vil udvide ordningen sådan, at midlertidig opholdstilladelse kan gives til alle uledsagede mindreårige uafhængig af alder og af om der foreligger et beskyttelsesbehov.

Dette engagement udfolder sig i et større netværk af faglige, private og humanitære organisationer, som blandt andet har sendt et åbent brev til Stortinget. FO har mobiliseret den øvrige fagbevægelse og blandt andet sammen med LO Oslo sendt brev til statsministerens kontor, ligesom de har fået inkorporeret deres synspunkter i høringssvaret fra LO, der har større indflydelse og bedre mulighed for at påvirke de politiske beslutningstagere.

En socialpædagogisk opgave

Millioner af flygtninge strømmer ind i Europa. Tusinder til de nordiske lande. Antallet af uledsagede flygtningebørn er mangedoblet. Det er så mange, at det ikke bare er mennesker, de flygtede, som er i en 'social og pædagogisk nødsituation', men også samfund og nationer. Mange kommer med en helt anden kulturel baggrund og andre kvalifikationer. Det kræver en enorm integrationsindsats, hvis ikke sammenhængskraften og finansieringen af den nordiske velfærdsmodel skal bryde sammen. Uden en integrationsindsats er der betydelige risici for, at de nordiske samfund opløser sig i mange samtidigt konkurrerende livsstile, subkulturer og livsformer.

Udover traumer – skader, fortræd, mén – der skal bearbejdes, er mange flygtninge udfordret på deres identitet i det, for dem, nye samfund, fremmede fra deres opvækst og det liv de har haft i patriarkalske og urale livsformer, hvor ideen om det fleksible, funktionelle og foranderlige – for ikke at sige forandringsparate – menneske, som dominerer den nordeuropæiske levevis, ligger dem fjernt. Andre kommer højt uddannet og med moderniteten i bagagen, men skal efter flugten og i krigens skygge finde ud af, hvordan de kan bringe deres egenskaber og færdigheder i anvendelse under andre vilkår og måder at leve på.

En central del i det socialpædagogiske arbejde med uledsagede flygtningebørn er børnene og de unges identitetsdannelse, som de unges identitet og læring er det i det hele taget. I den til tider ophedede debat er det vigtigt, at NFFS og medlemsorganisationerne som samfundsaktører melder sig på banen og sætter en dagsorden. Socialpædagogerne, som de inklusionseksperter, de er, bør spille en afgørende rolle som translatorer og brobyggere i integrationsindsatsen. Socialpædagogerne er dem, der kan oversætte og formidle forestillingerne om 'hvordan-man-bærer-sig-ad' i alle mulige dagligdags situationer og aktiviteter.

Den opgave kan socialpædagogerne løse i samarbejde med civilsamfundet og det offentlige på en sådan måde, at flygtningene indoptages i samfundet uden, at de skal afgive deres personlige identitet, kulturelle og etniske særpræg. En opgave socialpædagogerne har taget på sig og styrelsen i NFFS har sat på dagsordenen.

NOTER

1. Statens Institut for Folkesundhed, 2015
2. 'Lokalnetværket for Unge' består af både politifolk, socialpædagoger og akademikere og er en partnerskabsaftale indgået mellem politiet og tre kommuner i Københavns omegn.
3. Nilsson & Wadeskog (2010): 'Handbok – till en förenklad socioekonomisk analysmodell'.
4. Applied Behavior Analysis
5. Sociale Historier er en metode, der går ud på, at man ved hjælp af tekst og fotos eller tegninger illustrerer, hvordan en bestemt social situation udspiller sig i forhold til et bestemt barn eller en bestemt gruppe børn. Formålet hermed er at motivere og hjælpe det enkelte barn til at ændre en uhensigtsmæssig adfærd.
6. KAT står for Kognitiv Affektiv Træning.
7. De Nordiske Arbejdsmarkedsmodeller – i Global Konurrence, Foreningen NORDEN, december 2015
8. På Færøerne er næsten alt på det socialpædagogiske arbejdsområde under den samme organisation. 'Almannaverkið'. De forskellige institutioner og arbejdspladser bliver derefter fordelt over 12 forskellige 'enheder' efter 'type' og geografisk område.

NORDISK FORUM FOR SOCIALPÆDAGOGER **25** ÅR